

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ФІЛОЛОГІЯ

SCIENTIFIC WORKS
OF INTERREGIONAL ACADEMY
OF PERSONNEL MANAGEMENT

PHILOLOGY

Випуск 2, 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Редакційна колегія

Супрун В. М., доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства, Національний університет водного господарства та природокористування (головний редактор)

Акімова А. О., кандидат філологічних наук, доцент, викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Гурко О. В., доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Добровольська В. В., доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

Лисинюк М. В., доктор філософії (061 Журналістика), доцент кафедри зв'язків із громадськістю та журналістики, декан факультету післядипломної освіти, Київський національний університет культури і мистецтв

Ляшенко (Накашидзе) І. С., кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії та українознавства, Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Павлюх М. В., кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент кафедри міжнародної інформації, Національний університет «Львівська політехніка»

Полсжаєв Ю. Г., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спілкування, Національний університет «Запорізька політехніка»

Росінська О. А., кандидат філологічних наук, доцент, заступник директора Інституту журналістики з науково-методичної та навчальної роботи, доцент кафедри журналістики та нових медіа, Київський університет імені Бориса Грінченка

Ситник О. В., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сокол М. О., кандидат філологічних наук, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Форманова С. В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Храбан Т. Є., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

Царик О. М., кандидат філологічних наук, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій, директор Міжнародної школи комунікацій, Західноукраїнський національний університет

Чорнодон М. І., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри журналістики та соціальних комунікацій, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Konrad Kazimierz Szamryk, Doctor of Sciences, Professor, Department of Lexicology and Pragmalingwology, Department of Polish Language and Comparatistics, University of Bialystok (Bialystok, Poland)

Anna Młynarczuk-Sokolowska, Doctor of Sciences, Professor, Faculty of Education, University of Bialystok (Bialystok, Poland)

Slavomír Gálik, prof. PhDr., Professor, Vice-Dean for Research and International Relations FMK UCM, University of St. Cyril and Methodius in Trnava (Trnava, Slovakia)

Затверджено Вченою радою
Міжрегіональної Академії управління персоналом 07.12.2022 (протокол № 9)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 24775-14715P,
видане Міністерством юстиції України 21.04.2021 р.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») зі спеціальностей 035 – Філологія та 061 – Журналістика відповідно до Наказу МОН України № 320 від 07 квітня 2022 року (додаток 2)

Видання індексується Google Scholar

DOI: 10.32689

Наукові праці МАУП. Філологія. 2022. Вип. 2. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022. 44 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку філології. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток філологічної науки в Україні.

ЗМІСТ

ФІЛОЛОГІЯ

Алла БИЧОК, Ольга БОДНАР ВИЗНАЧАЛЬНІ ЧИННИКИ ЯКІСНОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	5
Інна ЄРЬОМЕНКО НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	11
Микола КАРПІК, Ірина ТРУЦУНЕНКО ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ХАРАКТЕР КОНЕКТОРІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	16
Zhala MAMMADOVA THE ROLE OF SYNONYMY IN ECOLOGICAL TERMINOLOGY.....	22
Олена МОРОЗОВА PR ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	27
Олена ПОНОМАРЕНКО, Євгенія КОСТИК ПРОБЛЕМИ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ У ЗВО.....	31
Ганна СТАРКОВА МЕМИ ТА МОВА ВОРОЖНЕЧІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИТУВАННЯ МАС-МЕДІА ДОПИСІВ ОФІЦІЙНИХ ОСІБ У СОЦМЕРЕЖАХ	36

CONTENTS

PHILOLOGY

Alla BYCHOK, Olga BODNAR DETERMINING FACTORS OF AN ACCURATE TRANSLATION.....	5
Inna YEROMENKO STUDENTS' SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITY IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES AS AN ELEMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION.....	11
Mykola KARPIK, Iryna TRUTSUNENKO PRECEDENT CHARACTER OF CONNECTORS IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE.....	16
Zhala MAMMADOVA THE ROLE OF SYNONYMY IN ECOLOGICAL TERMINOLOGY.....	22
Olena MOROZOVA PR GOVERNMENT BODIES: METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	27
Olena PONOMARENKO, Yevheniia KOSTYK PROBLEMS OF INTERFERENCE IN TEACHING ENGLISH AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	31
Hanna STARKOVA MEMES AND HATE SPEECH: SOME ASPECTS OF MASS MEDIA CITATION OF POSTS OF OFFICIAL PERSONS IN SOCIAL NETWORKS.....	36

ФІЛОЛОГІЯ

УДК 811:11

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.1>

Алла БИЧОК

кандидат педагогічних наук, Західноукраїнський національний університет,
вулиця Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009
ORCID: 0000-0001-8211-0059

Ольга БОДНАР

кандидат філологічних наук, Західноукраїнський національний університет,
вулиця Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009
ORCID: 0000-0002-5453-9859

Alla BYCHOK

PhD in Pedagogy, West Ukrainian National University,
Lvivska str., 11, Ternopil, Ukraine, 46009
ORCID: 0000-0001-8211-0059

Olga BODNAR

PhD in Philology, West Ukrainian National University,
Lvivska str., 11, Ternopil, Ukraine, 46009
ORCID: 0000-0002-5453-9859

ENTSCHEIDENDE FAKTOREN DEREFFEKTIVEN ÜBERSETZUNG

ВИЗНАЧАЛЬНІ ЧИННИКИ ЯКІСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

DETERMINING FACTORS OF AN ACCURATE TRANSLATION

In letzter Zeit hat der pragmatische Aspekt des Übersetzens immer mehr Aufmerksamkeit von Übersetzungswissenschaftlern auf sich gezogen. Es ist wichtig, Informationen über solche Komponenten der pragmatischen Übersetzung wie die Übertragung pragmatischer Redewendungen, verschiedene Arten von direkten und indirekten Sprechhandlungen zu verwenden. Das Augenmerk richtet sich heute auf die pragmatische Anpassung des Sprechakts beim Übersetzen von der Muttersprache in eine Fremdsprache und umgekehrt, auf die Unterschiede im Niveau der Sprechhöflichkeit und die Anforderungen an die politische Korrektheit, die sich auf das Gesellschaftsverbot beziehen über den Gebrauch und Vorschriften über den politisch korrekten Gebrauch bestimmter Wörter. Der Zweck des Artikels ist es, die Komponenten der pragmatischen Übersetzung zu untersuchen und zu analysieren und die Methoden der pragmatischen Übersetzung und Faktoren zu bestimmen, die die Korrektheit der Übersetzung beeinflussen. Der Erfolg und die Angemessenheit der Übersetzung hängen zu einem großen Teil von der richtigen Kenntnis der Fremd- und Muttersprache und der Beherrschung der Übersetzungsfähigkeiten ab. Der Satzbau (in deutscher oder englischer Sprache), lexikalische Inhalte und die Fähigkeit, diese unter Berücksichtigung stilistischer und kontextueller Gegebenheiten sprachlich anzuwenden, sind wichtige Aspekte der sprachlichen und kommunikativen Kompetenz eines Übersetzers. Viele lexikalische Probleme der Übersetzung aus einer Fremdsprache ins Ukrainische und aus dem Ukrainischen in eine Fremdsprache wurden sowohl theoretisch als auch praktisch geklärt. Dieses Problem spiegelt sich in den Arbeiten von E. Benes, R. Walter, R. Fritze, K. Bauman und anderen wider. Beim Übersetzen wird auf Interdisziplinarität als Kombination von Methoden und unterschiedlichen Disziplinen geachtet, um zu neuen wirkungsvollen Ergebnissen zu gelangen. Es lohnt sich, Ihre Aufmerksamkeit auf die Entwicklung des Modells insgesamt sowie auf seine einzelnen Aspekte zu richten: die technologische und praktische Seite des professionellen Übersetzens, die Frage der korrekten Verwendung von Terminologie sowie die kulturelle Dimension. Die Verwendung traditioneller Definitionsschemata und facettenreicher Axiome darf nicht ignoriert werden, historisches Erbe und kulturelle Perspektiven müssen berücksichtigt werden. Das wissenschaftliche Novum des Artikels liegt in der Darstellung der Interdisziplinarität, die es ermöglicht, die Methoden und Ansätze verschiedener Disziplinen zu berücksichtigen, deren Kenntnis die Korrektheit der Übersetzung maßgeblich beeinflusst. Die Schlussfolgerungen fassen das funktional-pragmatische Modell der Übersetzungsqualitätsbewertung zusammen, das eine wichtige Voraussetzung für die Äquivalenz von Original und Übersetzung ist und zeigt, dass die Übersetzung eine Funktion haben sollte, die der Funktion der Quelle äquivalent ist.

Schlüssel wörter: Interdisziplinarität, Dimension, Äquivalenz, Terminologie, Kontextualität, Kompetenz.

Останнім часом все більшу увагу перекладознавців привертає прагматичний аспект перекладу. Важливо використовувати відомості про такі складові прагматичного перекладу як передача прагматичних ідіом, найрізноманітніших видів прямих і непрямих мовленнєвих актів. Нині акцентують увагу на прагматичній адаптації мовленнєвого акту при перекладі з рідної мови на іноземну та навпаки, на розбіжностях у рівні ввічливості мовлення та вимогами політичної коректності, що стосуються суспільної заборони на вживання і приписів щодо політично коректного вживання певних слів. Мета статті – дослідити і проаналізувати складові прагматичного перекладу і визначити способи прагматичного перекладу і чинники, які впливають на правильність перекладу. Багато у чому успішність та адекватність перекладу залежить від належного знання іноземної та рідної мов і від володіння навичками перекладу. Побудова речень (німецькою чи англійською мовами), лексичне наповнення і навички вживання їх у мовленні, зважаючи на стиліові та контекстуальні умови є важливими аспектами мовної та комунікативної компетенції перекладача. Багато лексичних проблем перекладу з іноземної мови на українську та з української мови на іноземну з'ясовані і в теоретичному і в практичному напрямках. Ця проблема відображена у працях Е. Бенеса, Р. Вальтера, Р. Фрітце, К. Баумана та ін. При перекладі звертають увагу на міждисциплінарність, як поєднання методів і різних дисциплін з метою здобуття нових ефективних результатів. Варто концентрувати свою увагу на розвитку моделі в цілому, а також на її окремих аспектах: технологічно-практичній стороні фахового перекладу, питанням правильного використання термінології, а також культурної дименсії. Не можна залишити поза увагою використання традиційних схем дефініцій та різнопланових аксіом, потрібно акцентувати увагу на історичну спадщину та культурні перспективи. Наукова новизна статті у представленні міждисциплінарності, яка дає можливість взяти до уваги методи і підходи різних дисциплін, знання яких значною мірою впливають на коректність виконання перекладу. У висновках підсумовано функціонально-прагматичну модель якості перекладу, що є важливою вимогою еквівалентності оригінала і перекладу, що показує, що переклад має мати функцію, яка еквівалентна функції джерела.

Ключові слова: міждисциплінарність, дименсія, еквівалентність, термінологія, контекстуальність, навичка.

Recently, the pragmatic aspect of translation has attracted more and more attention of scholars investigating translations. It is important to use information about the next components of pragmatic translation: transfer of pragmatic idioms, various types of direct and indirect speech acts. Nowadays, attention is focused on the pragmatic adaptation of the speech act when translating from the native language to a foreign one and vice versa, on the differences in the level of politeness of speech and the requirements of political correctness, which belong to a social prohibition on the use and prescriptions regarding the politically correct use of certain words. The aim of the article is to investigate and analyze the components of a pragmatic translation and to determine methods of pragmatic translation and factors that affect the correctness of a translation or interpretation. To a large extent, the success and adequacy of translation depends on proper knowledge of foreign and native languages and on mastery of translation skills. The construction of sentences (in German or English), lexical content and the skills of using them in speech taking into account stylistic and contextual conditions are important aspects of a translator's linguistic and communicative competence. Many lexical problems of translation from a foreign language into Ukrainian and from Ukrainian into a foreign language have been clarified in both theoretical and practical directions. This problem is reflected in the works of E. Benes, R. Walter, R. Fritze, K. Bauman, and others. When translating, attention is paid to interdisciplinarity, as a combination of methods and different disciplines in order to obtain new effective results. It is worth focusing the scholars' attention on the development of the model as a whole as well as on its individual aspects: the technological and practical side of professional translation, the issue of the correct use of terminology as well as the cultural dimension. The use of traditional schemes of definitions and multifaceted axioms cannot be ignored and attention must be paid to historical heritage and cultural prospects. The scientific novelty of the article is in the presentation of the interdisciplinarity, which makes it possible to take into account the methods and approaches of various disciplines, the knowledge of which significantly affects the correctness of the translation. The conclusions summarize the functional-pragmatic model of translation quality assessment, which is an important requirement for the equivalence of the original and the translation, which shows that the translation should have a function that is equivalent to the function of the source.

Key words: interdisciplinarity, dimension, equivalence, terminology, contextuality, skills.

Dringlichkeit des Problems. Der Zweck des Artikels ist es, die Komponenten der pragmatischen Übersetzung zu untersuchen und zu analysieren und die Methoden der pragmatischen Übersetzung und Faktoren zu bestimmen, die die Korrektheit der Übersetzung beeinflussen. Der Translator ist ein entscheidender Faktor im Translationsprozess, und so können seine Einbettung in ein soziales Handlungsgefüge gesondert analysiert und die Bedingungen aufgezeigt werden, unter denen das translatorische Handeln erfolgt. Die Praxis verlangt oft genug vom Übersetzer sehr weitgehende Entscheidungen (bis hin zur

Nichtübersetzung, weil der herzustellende Zieltext für den Bedarfsträger irrelevant wäre), doch solche Handlungsentscheidungen sind ja nicht allein der Subjektivität des Translators zu überlassen. Sie sind situativ und funktional zu begründen. Um diese situative Einbettung in die Theorie mit einzubeziehen, hat Hoiz-Mänttari (1986) das „translatorische Handeln“ modellhaft zu fassen versucht. Sie meint, es sollten.

Analyse aktueller Forschungen und Veröffentlichungen. Dieses Problem spiegelt sich in den Arbeiten von E. Benes, R. Walter, R. Fritze, K. Bauman und anderen wider. Beim Übersetzen wird auf Interdisziplinarität als Kombination von

Methoden und unterschiedlichen Disziplinen geachtet, um zu neuen wirkungsvollen Ergebnissen zu gelangen. Es lohnt sich, Ihre Aufmerksamkeit auf die Entwicklung des Modells insgesamt sowie auf seine einzelnen Aspekte zu richten: die technologische und praktische Seite des professionellen Übersetzens, die Frage der korrekten Verwendung von Terminologie sowie die kulturelle Dimension

Texte als Botschaftsträger in Funktionssituationen betrachtet werden, so dass die zu vollziehende translatorische Produktionshandlung „fallbezogen spezifiziert“ werden kann.

Auch ein Text kann und muß bei professioneller Herstellung wie jedes Produkt hinsichtlich seines Verwendungszwecks in einer bestimmten Situation beschrieben werden. Spezifikationen sind Teil der Textbestellung und damit Bestandteil des Vertrags zwischen Bedarfsträger und Produzent.

Diese „Theorie über translatorisches Handeln als umfassendes Handlungskonzept“ soll den Faktorenrahmen für „Professionalität“ liefern. Übersetzen in diesem Bereich ist eine Dienstleistung zur Fortsetzung der fachlichen Kommunikation über die Sprachbarrieren hinweg. Der Translator ist dann Experte für die Produktion von Botschaftsträgern als „Textdesign“ in der IFK. Holz-Mänttari führt aus, dass die Erstellung eines Translats und seine Funktion in allen relevanten Komponenten zwischen den Entscheidungsbefugten abgesprochen werden kann und muss, z. B. in einem Unternehmen zwischen dem Exportleiter, dem Entwicklungsingenieur und dem Übersetzer. Auf diese Weise wird translatorisches Handeln funktionsbezogen beschreibbar. Translatorische Entscheidungen beruhen keineswegs nur auf vorgefundenen Strukturen im Ausgangstext, sondern auch auf funktionalen Gruppenentscheidungen. So gesehen ist der Translator nicht situationsintegrierter Kommunikationsteilnehmer oder – verlängerer, sondern ein Außenstehender, in eigener Situation Handelnder, ein „Botschaftsträgerproduzent für fremden Bedarf“. Im Blick auf den Textinhalt gehört er meist nicht zu den intendierten Adressaten [5].

Der Translator muss also für fremden Bedarf texten können. Dabei ergibt sich sein Handlungsauftrag aus der zielkulturellen Textfunktion. Außerdem soll er den Bedarfsträger bei der Spezifizierung seines Bedarfs beraten können. All dies führt zu dem Erfordernis, dass in der Ausbildung die Berufsprofile beschrieben werden müssen und dass werdende Translatoren auch mit einem Minimum an fachlich-technischem Verständnis ausgestattet werden.

Das äußere Bedingungsgefüge beim Übersetzungsprozess ist im „Faktorenmodell für die Translation“ dargestellt: Der Translator hat den ausgangssprachlichen Textproduzenten mit seinem Informationsangebot für die Rezipienten der Ausgangskultur zu beachten, wobei auch die Textsorte, die Situation und der soziokulturelle Kontext eine Rolle spielen. Alle diese Faktoren beeinflussen andererseits auch die Verbalisierung des Informationsangebots in der Zielsprachlichen Übersetzung. Situation und Kultur sind hier eine andere, und die Wahl derselben oder einer anderen Textsorte obliegt dem Übersetzer als Experten aufgrund seines Übersetzungsauftrags [9].

Seit April 1998 gibt es die DIN-Norm 2345 „Übersetzungsaufträge“, die am runden Tisch des DIN mit seinem Normenausschuss Terminologie unter Beteiligung der interessierten Kreise als Konsensdokument entwickelt wurde. Damit sollte allen an Übersetzungsaufträgen Beteiligten, also Auftraggebern und freiberuflichen Übersetzern und Übersetzerinnen, Sprachdiensten oder Übersetzungsbüros ein Hilfsmittel an die Hand gegeben werden, das durch Festlegung einheitlicher Verfahren die Bearbeitung erleichtert. In der Norm werden die Anforderungen für Übersetzungsaufträge festgelegt, die sich im einzelnen auf folgende Punkte beziehen: Ausgangstext; Zusammenarbeit zwischen den am Übersetzungsauftrag Beteiligten; Auswahl des Übersetzers; Ablauforganisation; Zieltext (Übersetzung); Prüfung von Übersetzungen.

Die Qualität der Übersetzung wird als Einhaltung der mit dem Auftraggeber getroffenen Vereinbarungen, also als optimale Nutzungsfähigkeit für den Abnehmer definiert. Nach Bone/Griggs (1993) ist Qualität eben „nicht die Güte eines Produktes oder einer Dienstleistung, sondern die Übereinstimmung mit den Anforderungen des Kunden“. Qualitätsmaßstäbe können daher sehr verschieden sein. Auch wenn die Auftraggeber meist Qualität und Zuverlässigkeit der Leistung einfach erwarten, sind sie nunmehr gezwungen, ihre Anforderungen genauer zu spezifizieren [7].

Schließlich enthält die Norm Regeln für den Umgang mit dem Ausgangstext und Hinweise zum Zieltext. Auf inhaltliche Kürzungen oder Ergänzungen gegenüber dem Ausgangstext muss der Übersetzer den Auftraggeber hinweisen. Es wird aber deutlich, dass interkulturelle Aspekte kaum beachtet wurden und die Norm nur für Deutschland gilt. Problematisch sind die Begriffe „Qualifikation“ oder auch „Kompetenz“, deren Inhalt nicht präzise definiert wird.

Während mit der Anwendung der Norm zwar das Verhältnis zwischen Auftraggeber

und Auftragnehmer transparenter wird, sagt sie nichts über die sprachliche Qualität von Fachübersetzungen aus. Der Begriff „Übersetzungsqualität“ wird nicht definiert, es werden quantitative, aber keine qualitativen Kriterien angesetzt. Abgesehen von dem Verweis auf „terminologische Richtigkeit“ oder „Angemessenheit des Sprachgebrauchs“ wird und kann nicht definiert werden, was denn eine „gute Übersetzung“ von einer „schlechten“ unterscheidet. Es fehlen auch genauere Definitionen darüber, was eine „Rohübersetzung“, eine „Informationsübersetzung“, eine „Zusammenfassung“ ist. Qualität wird nicht sprachlich definiert, sondern es wird nur festgelegt, dass es sich hierbei um „Einhaltung der zieltextrbezogenen Vereinbarungen mit dem Auftraggeber“ handelt. Die Norm enthält keine Vorgaben für Qualitätskriterien, was aber eigentlich das Hauptanliegen der Auftraggeber ist. Hier ist die Norm unscharf, und hier liegt weiterhin das Aufgabenfeld von Übersetzungswissenschaft und Fachsprachenforschung, deren Ergebnisse in der Aus- und Fortbildung zu vermitteln sind [4].

Mit der Veröffentlichung der Norm DIN EN 15038 zur „Qualitätssicherung von Übersetzungsdienstleistungen“ im Jahr 2006 hat die Diskussion über die Qualitätssicherung einen erneuten Aufschwung genommen. Die Norm, die auf europäischer Ebene unter Mitwirkung von Vertretern großer Übersetzungsbüros als Übersetzungsdienstleistern entwickelt wurde, legt besonderen Wert auf Qualitätssicherung durch Gegenlesen (Vier-Augen-Prinzip). Der Übersetzungsprozess, der genau dokumentiert werden muss, wird wie folgt beschrieben: Übersetzung, Nachprüfung durch den Übersetzer, Korrekturlesen durch eine andere Person, fachliche Prüfung, Fahnenkorrektur und Freigabe. Diese Aspekte werden ausführlich behandelt. Auch sollen Übersetzungsdienstleister HUI qualifizierte Mitarbeiter beauftragen.

Während eine genaue Prozesskontrolle für klare juristische Nachverfolgbarkeit sorgt und das Vertrauen von Abnehmern in die Zuverlässigkeit von Übersetzungsdienstleistungen steigern kann, bleibt freilich auch hier, wie in der Vorgängerversion, die Entscheidung darüber ob eine Übersetzung korrekt oder qualitativ angemessen ist, beim Übersetzer selbst oder beim Korrektor. Diese Personen müssen über das ausreichende sprachliche und fachliche Wissen verfügen.

In der Translationsdidaktik wird nun angenommen, es genüge einen „Übersetzungsauftrag“ zu formulieren, um die übersetzerischen Leistungen zu steuern. Es heißt, auch wenn der Übersetzer die Einzelheiten seines Übersetzungsauftrags aus der Situation

selbst erschließen müsse, gelte doch, dass die Zielsituation nicht von der Übersetzerin „aus eigener Machtvollkommenheit festgesetzt“, sondern vom „Initiator“, also dem Auftraggeber, bestimmt werde. In der Praxis ist das Problem allerdings nicht so einfach, da der Initiator ja gerade die Kenntnis der Entscheidungskriterien bei seinem Übersetzer als Professionalität voraussetzt. Unter Professionalität verstehen wir „die exzellente Leistung aufgrund einer zur Performanz befähigenden Kompetenz“. Der kompetente Translator muss also selbst wissen, wie ein zu erstellender adäquater Fachtext sprachlich auszusehen hat [8].

Für die Wissenschaften ist Sprache unmittelbar konstitutiv. Wissenschaftliche „Fakten“ werden nicht nur diskursiv hergestellt, sondern sind auch v. a. in sprachlichen Aussagen vorhanden und als solche Gegenstand der wissenschaftlichen Entwicklung.

Ein Basiskriterium für Wissenschaft ist ihre Theoriefähigkeit, und Kennzeichen der Theorie sind überwiegend sprachlicher Natur (einschlägiges Vokabular, vorgestellt in Definitionen, einige bereichsspezifische Grundsätze). Es herrscht die Auffassung, dass ein Wissensbereich durch logisches Argumentieren aus den Definitionen und Grundsätzen aufgespannt werde. In den experimentellen Naturwissenschaften folgt die deduktive Argumentation dem traditionellen euklidischen Schema von Definition, Axiom und Propositionen, die durch experimentelle Belege gestützt den Beweis führen. In den Geisteswissenschaften ist die jeweils historische und kulturell bestimmte Perspektive auf die Forschungsgegenstände wesentlich, die damit in immer neuem Licht erscheinen.

Der Forschungsprozess ist eine Verschränkung von Sprache und Handeln. Das Sammeln von Daten wird erst dann zur Wissenschaft, wenn sie in einem theoriegeleiteten Diskurs versprachlicht und interpretiert werden. Ein Forschungsergebnis wird erst durch seine Mitteilung an die Wissenschaftsgemeinschaft zu einem wissenschaftlichen Faktum. Deswegen gilt ein allgemeines „Veröffentlichungs- und Falsifikationsgebot“ und deswegen sind auch Übersetzungen unverzichtbar. Dadurch aber wird die öffentliche wissenschaftliche Äußerung zu einem Text mit persuasiver Funktion, zu einer rhetorischen Sprachhandlung. Nicht zufällig sind ja erfolgreiche wissenschaftliche „Fakten“ oft in beispielhaft eleganter wissenschaftsrhetorischer Gestalt präsentiert worden. Wenn andererseits die Sprachform wissenschaftlicher Veröffentlichungen nicht der Erwartungsnorm entspricht, werden sie möglicherweise nicht

gebührend wahrgenommen. Dabei kommt der wissenschaftlichen Kommunikation eine besondere Dialogizität zu: einmal als Auseinandersetzung mit anderen Texten, aber auch als Dialog mit ihren Rezipienten [1].

(A) Der intertextuelle Bezug zu bereits existierenden Texten wird meistens in Form von bibliographischen Hinweisen zu Anfang einer Publikation, auch im Vorwort eines Buches, hergestellt. Daher sind für Wissenschaftstexte ein Anmerkungsapparat und Literaturverweise typisch. Aber nicht nur mit der bereits existierenden Literatur wird ein intertextueller Dialog aufgespannt; indem die Autoren auf die Bedeutung ihrer Erkenntnisse hinweisen und zukünftige Forschungsdesiderate formulieren, stellen sie einen virtuellen intertextuellen Bezug mit zukünftigen Publikationen her.

(B) Dialogisch sind wissenschaftliche Publikationen aber auch als argumentative und damit überzeugen wollende Texte, weil sie nämlich Widerspruch und Einwände aktiv mit einbeziehen. Der Dialog wird mit dem intertextuellen Mittel des Zitats als Berufung auf unterstützende und als Auseinandersetzung mit konkurrierenden Theorien sowie intratextuell als argumentative Antizipation möglicher Einwände oder Verständnisschwierigkeiten der Leserschaft ausgetragen.

Der translatorische Umgang mit Zitaten wird hier wichtig. Zitate eröffnen den Blick in das wissenschaftliche Diskursfeld hinein, denn erst in der Einordnung in ein Gesamtbild gewinnt ein Einzelaspekt seine eigentliche Bedeutung. Wissenschaftliches Arbeiten ist daher nicht nur die Darstellung von immer differenzierteren Einzelfakten, sondern auch das Sortieren solcher Fakten, das Aufzeigen von Zusammenhängen im Hinblick auf das Handeln. Interdisziplinarität ist der wissenschaftliche Einbezug von Methoden und Erkenntnissen verschiedener Disziplinen, um so einen erweiterten Blick auf die Dinge zu erhalten und vielleicht neue Ergebnisse zu finden. Sie kann aber auch zunächst als Öffnung

der Perspektive innerhalb einer Wissenschaft selbst verstanden werden. Werden benachbarte Forschungsfelder nicht beachtet, führt dies unter Umständen dazu, dass viele Phänomene zwar richtig beschrieben werden, ohne dass aber so recht erklärbar würde, welchen Sinn sie denn haben. Erst durch die übergreifende Zusammenschau entsteht ein Verständnis. Auch in der Übersetzungsforschung konzentrieren sich die Modellentwicklungen vornehmlich auf einzelne Aspekte, wie die technologisch-praktische Seite des Fachübersetzens mit den Tools, die Fragen der Terminologieverwaltung, die kulturübergreifende Dimension oder die pragmatischen Zwänge im Zusammenspiel mit Auftraggebern. Das Problem der IFK besteht freilich darin, dass alle diese Aspekte in einem Fachtext miteinander verknüpft sind [3].

Einzeltexte als individuelle Einheiten sind in ihrer Sprachstruktur keineswegs homogen. Sie vereinigen in sich eine Vielzahl unterschiedlicher Elemente, was mit der Bezeichnung „Multiperspektivität“ der Texte zum Ausdruck gebracht werden kann. Die „multidimensionale Translation“ bezeichnet demgegenüber die intersemiotische Übertragung eines Textes aus einem Zeichensystem in ein anderes, wie z. B. gesprochen zu geschrieben (Filmuntertitelung), oder gesprochen zu gebärdet (für Gehörlose), oder visuell zu auditiv (Hörbeschreibung für Blinde) [6].

Schlussfolgerungen und Vorschläge. So bedeutet jede Verabsolutierung eines Teilaspekts in Textanalysen eine Verkürzung der Textwirklichkeit. Stets ist eine Bezugnahme auf den Gesamthorizont von Kontext und Situation wichtig. Dieses Verhältnis wird noch komplexer, wenn die kontrastive Perspektive hinzukommt. Während auch in dem „Faktorenmodell“ alle relevanten Faktoren des Übersetzungsprozesses einschließlich der zentralen Stellung des Translators genannt sind, wird aber für die Praxis die Frage nicht beantwortet, wie denn nun Fachkenntnisse und Sprachwissen im Vollzug miteinander verknüpft werden sollen [2].

Bibliographie:

1. Arntz, Reiner (1993): „Fachtexttypologie und Übersetzungsdidaktik“. In: Holz- Mänttari/Nord [Hrsg.] (1993), S. 153–168.
2. Arntz, Reiner (1994): „Interlingualer Fachsprachenvergleich und Übersetzen“. In: Snell-Hornby/ Pöschhacker/Kaindl [Hrsg.] (1994), S. 235–246.
3. Baumann, Klaus-Dieter (1987): „Die Bedeutung des Fachdenkens bei der Untersuchung von Fachtexten“. In: R. Glaser [Hrsg.] (1987): *Beiträge zur anglistischen Fachsprachenforschung*, Leipzig: Berichte der Sektion Fremdsprachen der Karl-Marx-Universität, S. 92–108.
4. Benes, Eduard (1970): „Fachtext, Fachstil und Fachsprache“. In: *Sprache und Gesellschaft. Beiträge zur soziolinguistischen Beschreibung der deutschen Gegenwartssprache*. Jahrbuch 1970 des Instituts für dt. Sprache (Sprache der Gegenwart 13). Düsseldorf: Päd. Verlag Schwann, S. 118–132.
5. Diller, H.-J./Kornelius, J. (1978): *Linguistische Probleme der Übersetzung*. Tübingen: Niemeyer.
6. Fleischmann, Eberhard/Kutz, Wladimir/ Schmitt, Peter A. [Hrsg.] (1997): *TRANSLATIONS DIDAKTIK. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: Narr.

7. Jümpelt, Rudolf Walter (1961): *Die Übersetzung naturwissenschaftlicher und technischer Literatur: sprachliche Maßstäbe und Methoden zur Bestimmung ihrer Wesenszüge und Probleme*. Berlin: Langenscheidt.
8. Paepcke, Fritz (1986): *Im Übersetzen leben. Übersetzen und Textvergleich*. Hrsg. von K. Berger und H.-M. Speier. Tübingen: Narr.
9. Paepcke, Fritz (1989): „Der Übersetzer im Dienste der Technik und als Wegbereiter des Dichters“. In: *Mitteilungsblatt für Dolmetscher und Übersetzer*. 5/1989, S. 1–10.

УДК 811:001.89

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.2>**Інна ЄРЬОМЕНКО**

старший викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій, Національна академія Національної гвардії України, майдан Захисників України, 3, Харків, Україна, 61000
ORCID: 0000-0001-9295-4175

Inna YEROMENKO

Senior Lecturer at the Department of Philology, Translation and Strategic Communications, National Academy of the National Guard of Ukraine, Maidan Zakhysnykiv Ukrainy, 3, Kharkiv, Ukraine, 61000
ORCID: 0000-0001-9295-4175

**НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ
З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ****STUDENTS' SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITY IN FOREIGN
LANGUAGE CLASSES AS AN ELEMENT
OF PROFESSIONAL EDUCATION**

*Іноземна мова – необхідна та невідмінна частина науково-дослідної діяльності, оскільки не тільки оптимізує доступ до наукової інформації, але й дозволяє використання ресурсів Інтернету, стимулює розвиток міжнародних наукових контактів та розширює можливості підвищення професійного рівня майбутнього фахівця. **Мета статті** – проаналізувати питання щодо організації іншомовної науково-дослідної роботи студентів, розкрити поняття науково-дослідної роботи, виділити дидактичні функції та обов'язкові елементи дослідницької діяльності. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: 1) розкрити питання формування науково-дослідної компетенції студентів; 2) визначити ключові різновиди науково-дослідної роботи майбутніх фахівців на заняттях з іноземної мови як елемент професійної освіти; 3) висвітлити критерії та показники сформованості дослідницьких навичок студентів. **Наукова новизна.** У статті обґрунтовано актуальність формування науково-дослідної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови у немовних ЗВО, розглянуто роль науково-дослідної роботи у рамках системи іншомовної професійної освіти студентів. Науково-дослідна робота студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої професійної освіти виступає як специфічний педагогічний засіб організації та управління процесом навчання студентів. Участь самих студентів у науково-дослідній діяльності сприяє їх розвитку як повноцінних осіб, здатних до постійного, якісного саморозвитку, самостійного мислення, уміння створювати власні наукові концепції, планувати та здійснювати свою професійну діяльність. **У висновках** зазначено, що надання студентам можливості проводити власні наукові дослідження іноземною мовою, стимулювання інтересу до іншомовних автентичних джерел за фахом сприятимуть вихованню студентів, здатних до участі у міжнародних конференціях, стажуваннях за кордоном і, отже, призведе до формування висококваліфікованих, мобільних спеціалістів, які відповідають вимогам часу, саме тому формування науково-дослідної компетенції має стати обов'язковим завданням викладача.*

Ключові слова: вища професійна освіта, науково-дослідна діяльність, іноземна мова, науково-дослідна компетентність, міні дослідження, дослідницькі проекти, кейс технології, науково-практична конференція.

*Foreign language is a necessary and essential part of scientific research activity because it not only optimizes access to scientific information but also allows using the Internet resources, stimulates the development of international scientific contacts and provides more possibilities for the future specialist to increase his/her professional level. **The aim of the article** is to analyze the organization of students' scientific-research activity, provide an overview of the meaning of scientific-research activity, distinguish didactic functions and elements of scientific-research activity. The realization of the assigned aim needs to accomplish the following tasks: 1) distinguish the development of scientific-research competence of students; 2) identify key varieties of scientific-research activity of future specialists in the foreign language classes as an element of professional education; 3) highlight the criteria and indicators of students' scientific-research competence development. **Scientific novelty.** The article substantiates the relevance of developing students' scientific research competence in foreign language classes at a non-linguistic university and considers the role of scientific research activity in the system of foreign language professional education of students. Students' scientific-research work in foreign language classes at higher professional educational institutions is a specific pedagogical tool for organizing and managing the students' learning process. Participation of students in research activities contributes to their development as full-fledged individuals capable of continuous, high-quality self-development, independent thinking, ability to create their own scientific concepts, to plan and implement their professional activities. **In conclusion,** providing students with the opportunity to conduct their own scientific research in a foreign language, stimulating their interest in foreign authentic sources in their specialty will contribute to the education of students capable of participating in international conferences, internships abroad and, therefore, will lead to the development*

of highly qualified, mobile specialists who meet the needs of the time, therefore, the development of scientific research competence should become a binding task of a foreign language teacher.

Key words: *higher vocational education, scientific research activity, foreign language, scientific research competence, mini case studies, research projects, case technologies, scientifically-practical conference.*

Постановка проблеми. Сьогодні велика увага приділяється оптимізації науково-дослідницької діяльності студентів, що безперечно становить основу інноваційного розвитку України. Тенденція зміщення акценту на користь науково-дослідної діяльності у глобальних масштабах країни ставить стратегічне завдання реорганізувати та перетворити складові системи вищої професійної освіти та обумовлюється тим, що вона покликана відповідати потребам суспільства взагалі та конкретного майбутнього фахівця зокрема.

В цей час мета вищої професійної освіти визначається як всебічний розвиток особистості майбутнього випускника ЗВО як активного суб'єкта навчальної діяльності на основі його внутрішнього потенціалу. Вища освіта розглядається як умова для подальшого самовизначення та саморозвитку особистості, входження її у світ культури, її соціалізації та соціальної мобільності. Зміни, які спостерігаються в українському суспільстві за останні десятиліття ведуть до реорганізації вищої професійної освіти, що потребує забезпечення нового, вищого рівня підготовки студентів, що задовольняє сучасні потреби суспільства у фахівцях, які можуть швидко адаптуватися до умов професійної діяльності, що змінюються, можуть мислити самостійно, знаходити, використовувати свої знання на практиці, збагачувати та доповнювати їх, ретельно продумувати рішення, що приймаються, а також точно складати план дії, використовувати систему наукових знань та навичок науково-дослідної роботи.

Інтенсифікація та оптимізація науково-дослідної діяльності студентів у процесі вивчення іноземної мови розглядається як один з результативних шляхів професійної підготовки майбутніх фахівців. Розвиток спеціаліста з високою кваліфікацією в умовах реформування вищої професійної освіти неможливий без цілеспрямованої науково-дослідної роботи студентів, яка стає необхідною частиною академічного процесу, під час якого оптимізується діяльність щодо набуття та закріплення наукових знань, формуються нові вміння та навички, розвивається науковий світогляд та особисті переконання стосовно використання отриманих знань та умінь на практиці. Іноземна мова – необхідна та невідмінна частина науково-дослідної діяльності, оскільки не тільки оптимізує доступ до наукової інформації, але й дозволяє викорис-

тання ресурсів Інтернету, стимулює розвиток міжнародних наукових контактів та розширює можливості підвищення професійного рівня майбутнього спеціаліста.

Мета статті – визначити дидактичні функції та обов'язкові елементи дослідницької діяльності майбутніх фахівців; розглянути та проаналізувати процес формування науково-дослідної компетенції; провести змістовний аналіз питань щодо організації науково-дослідної роботи студентів на заняттях з іноземної мови у немовних ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницька діяльність розглядається вченими-методистами як один із засобів, який дозволяє оптимізувати зацікавленість студентів навчальною дисципліною. У своїх роботах М. Фурманова, С. Белова, О. Тесліна, Н. Фесянова, М. Запрудський, О. Леонтович, М. Яковлева, Н. Федотова порушують питання, які безпосередньо пов'язані з проблемою організації та технології проведення науково-дослідної діяльності на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Дослідницька діяльність студентів – одна з форм навчального процесу, яка дозволяє повною мірою реалізувати отримані знання, проявити індивідуальність та творчі здібності, готовність до самореалізації особистості. Виникає гостра потреба формувати у студентів стійкого пізнавального інтересу, розвивати аналітичне та творче мислення, що розглядається як обов'язкові характеристики гармонійної та всебічної розвиненої особистості. Засобом досягнення поставленої мети вважається науково-дослідна діяльність студентів.

На думку деяких дослідників-методистів науково-дослідну роботу слід розуміти як діяльність, що перш за все спрямовується на створення особистісного освітнього продукту у сфері іноземної мови, що визначає його зміст; має креативний характер, що забезпечує формування особистісних якостей студента як мовленнєвої особистості, його саморегуляцію та саморозвиток; діяльність, яка заснована на навчальній компетенції у галузі вивчення мови та культури, що є необхідною умовою продуктивності та творчості. Дослідницька діяльність розглядається як специфічна діяльність, орієнтована на задоволення пізнавальних, розумових потреб, у якості продукту якої виступає нове знання, набуте відповідно до встановлених цілей [3, с. 124].

На основі аналізу науково-методичних робіт доцільно виділити наступні дидактичні функції дослідницької діяльності: навчальний матеріал, що раніше був опанований систематизується та структурується, виявляються взаємозв'язки між вивченим матеріалом та встановлюються відносини між різними поняттями; навчальний матеріал узагальнюється та поглиблюється, а також відбувається знаходження різних доказів вивченого матеріалу; вивчається новий матеріал, а саме встановлюються істотні властивості понять, виявляються закономірності тощо; відбувається розвиток студентів, формується їх самостійність, навички самоврядування, самореалізації, самовиховання, самоосвіти; студентів навчають різноманітним методам дослідницької діяльності.

Програма дослідницького навчання з будь-якої навчальної дисципліни містить наступні обов'язкові елементи: діяльність, що фокусується на розвитку умінь та навичок дослідницької діяльності; безпосередньо дослідницька діяльність, практичний її етап; спостереження та аналіз дослідницької діяльності студентів.

Як підкреслюють вчені, що займалися цим питанням, науково-дослідна діяльність сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до реалізації отриманих у закладах вищої освіти знань умінь та навичок, допомагає опанувати методику збору наукової інформації, підтримує набуття дослідницького досвіду, розвиток здатності швидко отримувати, ефективно обробляти та правильно використовувати набуту інформацію у сучасному світі, що є запорукою успіху у будь-якій професійній діяльності [5, с. 38]. Наукові дослідження не лише сприяють розвитку самостійності, креативності, аналітичного мислення студентів, сприяючи розвитку наукового потенціалу особистості студентів, а й одночасно забезпечують набуття досвіду у сфері комунікації.

У сучасному педагогічному контексті дослідницька діяльність пов'язана, з одного боку, з отриманням та інтерпретацією нового наукового знання, а з іншого – з особливим родом організованих здібностей (компетенцій), які формують стиль науково-дослідної діяльності студентів. З метою визначення комплексу компетенцій, що входять до науково-дослідної компетентності, дослідницька діяльність розглядається як вид освітньо-професійної діяльності, у якій рівень активності суб'єкта визначає її розвиток та забезпечує успішне вирішення професійних завдань.

Отже, науково-дослідна компетентність майбутнього фахівця визначається як інтегративне цілісне утворення, що містить компетен-

ції, які співвідносяться з різними аспектами науково-дослідної діяльності. Як наслідок, науково-дослідна компетентність – це перш за все, сукупність методологічної, проєктованої, когнітивно-дискурсивної, верифікаційної та інноваційної компетенцій, а також, має яскраво виражену практичну спрямованість, що показує зв'язок між знаннями, вміннями, навичками та має стабільний змістовний характер й постійні властивості прояву.

Формування науково-дослідної компетентності – це особливим чином організований цілеспрямований процес, функціонування якого спирається на ряд принципів. Зазначимо, що процес формування науково-дослідної компетенції у студентів відбувається одночасно та взаємопов'язаний з розвитком інших професійних компетентностей, а це свідчить про те, що процес її становлення здійснюється з урахуванням принципів імпліцитності компонентів змісту навчання іноземної мови, принципу цілісності педагогічного процесу його системності, професійної спрямованості та активності.

На основі аналізу науково-методичної літератури, можна визначити методичну систему як сукупність взаємозалежних засобів, методів та процесів, необхідних для створення організованого, навмисного впливу на розвиток науково-дослідної компетенції [1, с. 29]. Вищезазначена педагогічна система представляє сукупність структурних (цільовий компонент; інформаційний компонент; засоби комунікації; студенти; викладач) та функціональних компонентів (гностичний; проєктувальний; конструктивний; комунікативний; організаторський компоненти) [1, с. 62]. І.А. Цатурова доповнила систему, провівши структурування її за наступними компонентами: ціль навчального процесу; зміст навчання; засоби комунікації (методи та засоби навчання); суб'єкт навчання (студент); суб'єкт навчання (викладач); організаційні форми навчального процесу [4, с. 338].

До фундаментальних ідей технології науково-дослідної діяльності у процесі вивчення іноземної мови у закладі вищої освіти доцільно віднести наступні принципи: орієнтація на пізнавальні інтереси студентів; свобода вибору та відповідальності за власну діяльність; опанування знаннями у єдності із засобами їх отримання; опора у процесі розвитку умінь самостійного пошуку іншомовної інформації; поєднання продуктивних та репродуктивних засобів навчання, формування уявлень про динамічність знання, доступності, по рівневості та тимчасовому розвитку.

Спираючись на вищевикладене у процесі організації науково-дослідної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови у ЗВО необхідно підкреслити виконання наступних завдань: 1) розвиток у студентів вміння користуватися іншомовною навчальною, методичною, довідковою та науковою літературою; 2) формування вміння реферувати та анотувати науково-професійні статті іноземною мовою; 3) розвиток у студентів вміння аналізувати, узагальнювати та здійснювати відбір професійно значущої іншомовної інформації; 4) формування мотивації до подальшого вивчення іноземної мови у професійних цілях.

Головний етап підготовки до науково-дослідної діяльності пов'язаний зі становленням проектної та когнітивно-дискурсивної компетенції. Комплексність та синтез змісту професійних та спеціальних дисциплін за видами науково-дослідної компетенції реалізується за допомогою виконання роботи над курсовим проектом, підготовки повідомлення для його захисту, а також участі у науковій студентській конференції та написання наукової статті.

На заключному етапі особлива увага спрямовується на верифікаційну та інноваційну компетенції, які завершують формування науково-дослідної компетенції. Процес становлення та перетворення науково-дослідної компетенції як інтегративної цілісності та досягнення нормативного рівня сформованості компетенцій, що входять до неї, досягається за рахунок написання науково-дослідної роботи та її захисту як результату проведеного наукового дослідження.

Зазначимо наступні ключові різновиди науково-дослідної роботи студентів: навчальна науково-дослідна робота, передбачена сіلابусами (реферати, доповіді, повідомлення). Такий вид роботи дозволяє студенту засвоїти навички роботи з науковою іншомовною літературою, джерелами та словниками. Студент вчиться відбирати та аналізувати необхідну інформацію (іноземною мовою).

Проведення міні досліджень включає глибоке вивчення різноманітних джерел іншомовної літератури, їхнє узагальнення, аналіз даних матеріалів. Міні-дослідження можуть стосуватися як контингенту студентів з цієї дисципліни, так і методів, принципів, застосовуваних щодо іноземної мови. Вищезазначений вид дослідження навчає студентів звертатися до різноманітної іншомовної літератури, знаходити відповіді на існуючі питання, постійно розвиватися та удосконалюватися у вибраній галузі.

Дослідницькі проекти надають можливість студентам висловлювати свої думки у твор-

чому вигляді як власні напрацьовані дослідження у будь-якій зручній формі. Перевагою проектів виступає їх різноманітність форм уявлення: вони різняться формою, за тривалістю виконання, кількістю студентів, змістом тощо. При цьому студент несе повну відповідальність за власний витвір. Такі дослідження формують у студентів самостійність, розширюють кордони вивченого та допомагають осягати нові вершини.

Практичні заняття зі спрямованістю на науково-дослідницьку діяльність студентів. Використання інтерактивних дошок для виконання завдань пошуку помилок у тексті, заповнення відповідей у вправах, розв'язання кросвордів або головоломок з використанням іноземної мови, зіставлення слів, виконання тестових завдань. Також можна підготувати міні-виступ по одній, наприклад, з граматичних тем, а результатом буде створення презентації, яка демонструватиме ступінь опанування цієї теми.

У процесі проектно-дослідницької діяльності на заняттях з іноземної мови у закладі вищої освіти формуються наступні загальні навчальні вміння та навички: дослідницькі (пошукові); рефлексивні; презентаційні; комунікативні; менеджерські; навички та вміння роботи в команді; здатність давати відповідь на незаплановані питання.

Також активно застосовуються наступні форми науково-дослідної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови у вищому закладі освіти – доповіді на наукових конференціях, науково-практичних семінарах усіх рівнів, участь в олімпіадах, підготовка наукових публікацій, участь у конкурсах на кращу науково-дослідну роботу, участь у конкурсах грантів, участь у наукових проектах на кафедрі іноземної мови разом з аспірантами та молодими вченими під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Спираючись на вищевикладене, можна визначити, що критерії та показники сформованості дослідницьких навичок студентів – це вміння ставити цілі, мотивувати себе щодо досягнення успіху, планувати та організувати процес наукової роботи, працювати з рекомендованою іншомовною літературою, осмислювати матеріал, представлений у джерелах, здійснювати аналіз та синтез, класифікувати та категоризувати, послідовно виконувати наукові дії, коригувати виявлені помилки, фіксувати та презентувати результати наукової роботи іноземною мовою.

Формування науково-дослідної компетенції студентів у процесі професійної підготовки на заняттях з іноземної мови дозволяє

перш за усе здійснювати поетапний підхід до формування кожної зі складових науково-дослідної компетенції; працювати у режимі розвитку; формувати гуманістичні та освітні цінності; розвивати у студентів методологічну культуру для осмислення та корекції свого дослідницького досвіду.

Висновки. Необхідно підкреслити, що науково-дослідна робота студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти виступає як специфічний педагогічний засіб організації та управління процесом навчання студентів. Участь самих студентів у науково-дослідній діяльності сприяє їх розвитку як повноцінних осіб, здатних до постійного, якісного саморозвитку, самостійного мислення, уміння створювати власні наукові концепції, планувати та здійснювати свою професійну діяльність.

Крім того, що науково-дослідна діяльність оптимізує активність студентів, вона має ще

одну важливу перевагу, а саме має індивідуалізований характер. Кожен студент використовує джерело іншомовної інформації в залежності від своїх потреб та можливостей, він працює у своєму темпі з метою отримання потрібного результату.

Також треба наголосити, що науково-дослідна діяльність студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти є важливою складовою під час навчання. Надання студентам можливості проводити власні наукові дослідження іноземною мовою, стимулювання інтересу до іншомовних автентичних джерел за фахом сприятимуть вихованню студентів, здатних до участі у міжнародних конференціях, стажуваннях за кордоном і, отже, призведе до формування висококваліфікованих, мобільних спеціалістів, які відповідають вимогам часу, саме тому формування науково-дослідної компетенції має стати обов'язковим завданням викладача.

Література:

1. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогической системы» и критерии ее оценки. Методы системного педагогического исследования. М., 2002. С. 7–52.
2. Петрова С. Н. Научно-исследовательская деятельность студентов как фактор повышения качества подготовки специалистов. *Молодой ученый*. № 10. 2011. Т. 2. С. 173–175.
3. Савенков А. И. Путь в неизведанное: Развитие исследовательских способностей школьников. Москва : Генезис, 2005. 203 с.
4. Цатурова И. А. Шестикомпонентная методическая система обучения иностранному языку в неязыковом вузе. *Материалы всероссийской научно-практической конференции*. М., 2003. С. 334–342
5. J. Davison. *Debates in English Teaching*: Routledge, 2011. P. 34–38.
6. Davidson, J. M., & Lyons, M. Undergraduates as Researchers – the Impact of Active Participation in Research and Conference Presentation on Psychology Undergraduate Identity and Career Aspirations. *UK Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*. 2018. 6(1). P. 39–46.
7. Hill, J., & Walkington, H. Developing Graduate Attributes through Participation in Undergraduate Research Conferences. *Journal of Geography in Higher Education*. 2016. 40(2). P. 222–237.

References:

1. Kuz'mina, N. V. (2002). Ponyatie "pedagogicheskoi sistemy" I kriterii ee otsenki. In *Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniya*. Moscow. S. 7–52.
2. Petrova S. (2011). N. Nauchno-issledovatel'skaya deyatelnost studentov kak faktor povyisheniya kachestva podgotovki spetsialistov. *Moloday ucheniy*. № 10. T. 2. S. 173–175.
3. Savenkov A.I. (2005). Put v neizvedannoe: Razvitie issledovatel'skih sposobnostey shkolnikov. Moskva : Genезis. 203 s.
4. Tsaturova, I. A. (2003). Shestikomponentnaya metodicheskaya Sistema obucheniya inostrannomu yazyku v neyazykovom vuze. *Materialy Vserossiiskoinauchno-prakticheskoi konferentsii, Moscow*. S. 334–342.
5. J. Davison. (2011). *Debates in English Teaching* : Routledge. P. 34–38.
6. Davidson, J.M., & Lyons, M. (2018). Undergraduates as Researchers – the Impact of Active Participation in Research and Conference Presentation on Psychology Undergraduate Identity and Career Aspirations. *UK Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*. 6(1). P. 39–46
7. Hill, J., & Walkington, H. (2016). Developing Graduate Attributes through Participation in Undergraduate Research Conferences. *Journal of Geography in Higher Education*. 40(2). P. 222–237.

УДК 811.11

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.3>**Микола КАРПІК**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, вул. Володимирська, 64/13, Київ, Україна, 01601
ORCID: 0000-0002-4550-075X

Ірина ТРУЦУНЕНКО

старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», пр-т Перемоги, 37, Київ, Україна, 03056
ORCID: 0000-0003-3546-6495

Mykola KARPIK

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Chair of Foreign Languages, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Educational and Scientific Institute of International Relations, Volodymyrska Street, 64/13, Kyiv, Ukraine, 01601
ORCID: 0000-0002-4550-075X

Iryna TRUTSUNENKO

Senior Lecturer at the Department of Theory, Practice and Translation of the German Language, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Peremohy Avenue, 37, Kyiv, Ukraine, 03056
ORCID: 0000-0003-3546-6495

**ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ХАРАКТЕР КОНЕКТОРІВ
У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ****PRECEDENT CHARACTER OF CONNECTORS
IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE**

Стаття присвячена дослідженню конекторів у сучасній німецькій мові в аспекті прецедентності, до сфери якої належать інтелектуально-емоційні блоки, що є добре відомими реципієнтам та постійно використовуються ними у комунікації. Дослідження проведено на матеріалі німецькомовних текстів новин сайту tagesschau.de. Вибір матеріалу дослідження зумовлено актуальністю мови, якою користуються продуценти новин. Об'єктом дослідження є конектори як прецедентні одиниці мови, а предметом – функціональні особливості конекторів та механізми їх реалізації у сучасній німецькій мові. Дослідження виконано з використанням методу семантичного аналізу конекторів; методу концептуально-таксономічного аналізу для дослідження синтактично-позиціональної закріпленості конекторів у тексті; а також методу контекстуального аналізу. У статті проаналізовано підходи до визначення термінів «прецедентність» та «конектор». Авторами запропоновано класифікацію конекторів, які уживають журналісти під час створення текстів німецькомовних новинних повідомлень. У ході дослідження виявлено в аспекті частотності уживання таких конекторів як конектори на позначення додавання інформації, на позначення темпоральних зв'язків, хронологічні конектори, конектори порівняння фактів, аргументативні конектори, конектори протиставлення, конектори повторення думок, конектори акцентуалізації думок, уточнюючі конектори та узагальнюючі конектори. У ході дослідження встановлено, що з прагматичної точки зору конектори мають статус маркерів, які виступають операторами уваги реципієнтів. Конектори сигналізують про зміну комунікативної перспективи та є одиницями оцінних категорій синтаксису. Прецедентний характер конекторів у сучасній німецькій мові, зокрема у текстах новинних повідомлень, виявляється у їх функціях, позиції у реченні та у структурних частинах новинного повідомлення, а також у взаємодії з іншими мовними одиницями.

Ключові слова: конектор, прецедентність, синтаксис, сполучник, сучасна німецька мова.

The article is devoted to the study of connectors in the modern German language in the aspect of precedent, the scope of which includes intellectual-emotional blocks that are well known to recipients and are constantly used by them in communication. The research was conducted on the material of the German-language news texts of the tagesschau.de website. The choice of research material is determined by the relevance of the language used by news producers. The object of research is connectors as precedent units of the language, and the subject is the functional features of connectors and the mechanisms of their implementation in the modern German language.

The research was carried out using the method of semantic analysis of connectors; the method of conceptual and taxonomic analysis for the study of the syntactic and positional fixedness of connectors in the text; as well as the method of contextual analysis. The article analyzes approaches to defining the terms "precedence" and "connector". The authors proposed a classification of connectors used by journalists when creating the texts of German-language news reports. In the course of the study, it was found in terms of the frequency of use of such connectors as connectors to indicate the addition of information, to indicate temporal connections, chronological connectors, connectors for comparing facts, argumentative connectors, opposition connectors, connectors for repeating thoughts, connectors for accentuating thoughts, clarifying connectors and generalizing connectors. In the course of the research, it was established that from a pragmatic point of view, connectors have the status of markers that act as operators of the recipients' attention. Connectors signal a change in communicative perspective and are units of evaluative categories of syntax. The precedent nature of connectors in the modern German language, in particular in the texts of news messages, is revealed in their functions, position in the sentence and in the structural parts of the news message, as well as in their interaction with other linguistic units.

Key words: connector, precedent, syntax, conjunction, modern German language.

Постановка проблеми. Прецедентність конекторів у сучасній німецькій мові найкраще відстежується у текстах новинних повідомлень, адже вони є відображенням актуальних подій і розраховані на широке коло реципієнтів, що зобов'язує продуцентів новинних текстів використовувати лексичні одиниці та синтаксис, зрозумілий широкій аудиторії. У таких текстах часто трапляються складносурядні та складнопідрядні речення, а також речення, які ускладнені різного роду зворотами, вступними словами та конструкціями, які сприяють високій інформативності. Іншими словами, речення у тексті пов'язані з послідовністю висловлювань, які утворюють більш складні одиниці.

Німецький лінгвіст Ульріх Енгель порівнює текстопобудову з роботою муляра: «Подібно до того, як будівельний розчин, що скріплює цеглу між собою, висловлювання також потребують певних кріплень, щоб стати текстом» [7, с. 87]. Зв'язок між реченнями, складними синтаксичними цілими, абзацами, розділами та іншими частинами тексту, що організує його смислову та структурну єдність, виражається в німецькій мові за допомогою сполучників та сполучникових слів, а також іншими текстовими елементами, які виконують «функцію просування думки і перетворення її на повноцінне інформативне повідомлення і передбачають появу наступних компонентів речення, встановлюючи контакт з ними» [14, с. 67]. Зазначені мовні одиниці утворюють лексично-граматичну основу, що формує будь-який текст. Сполучникові слова конкурують у лінгвістичній термінології з поняттям «конектор». Вони є одночасно «одиницями лексичного та граматичного фонду мови та зі своїми синтаксичними, семантичними та прагматичними властивостями вплетені також і у функціональну систему німецької мови» [10].

Конектори здійснюють зв'язок мінімум між двома реченнями, виражають зміст цього зв'язку, передаються інтенцію мовця та став-

лення останнього до змісту висловлювання. У якості конекторів виступають такі службові одиниці як сполучники, частки, прислівники, вигуки, модальні слова, прислівники та числівники.

Для нашої розвідки є релевантним питання лінгвістичної прецедентності сполучних слів німецької мови – конекторів, прецедентність яких – це дослідницький об'єкт, який здатний дати пояснення процесам породження та розуміння конекторів, ролі різноманітних релевантних для них підстав прийняття і ступеня його обґрунтованості у судженнях.

Аналіз останніх досліджень. Увага лінгвістів до семантики та синтаксису конекторів на матеріалі різних мов активно зростає. Вчені досліджують у своїх наукових працях конектори за різними критеріями. Німецький лінгвіст С. Гюнтнер [9] вивчав конектори за їх категоріальним статусом. Функціям конекторів у німецькій мові присвятив свої дослідження Д. Барт-Вайнгартен [2]. Лінгвістичний статус сполучникових слів досліджував Е. Брайндль [3]. Крім того, німецькі вчені присвячували свої розвідки статусу конекторів у тексті [12], вивчали їх дискурсоорганізуючу функцію [4]. У науковій практиці розроблено теоретичний та методичний апарат опису прецедентних феноменів, виявлено комунікативні стратегії, які зумовлюють дискурсивну форму існування прецедентності [10].

Мета статті полягає у дослідженні статусу у сучасній німецькій мові таких прецедентних одиниць як конектори, що передбачає з'ясування феномену прецедентності у лінгвістиці, уточнення поняття «конектор» та виявлення функцій конекторів у сучасній німецькій мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «прецедент» є міжгалузевим, його досліджують науковці у різних наукових розвідках. Так, «логіка існування прецедентних феноменів із позицій філософії мови полягає у прецедентному мисленні, що будується на загальних законах розуміння

мови» [14]. Незважаючи на тривалу традицію досліджень прецедентності, вивчення різних її проявів в лінгвістичній перспективі є релевантним і для сучасних гуманітарних наук. У юриспруденції «прецедент» – це «вердикт або рішення суду, цитований під час наступних оскаржень як приклад або аналогія, щоб обґрунтувати винесення рішення у подібній справі або юридичному випадку в такій же спосіб» [6]. У свою чергу, у соціології термін «прецедент» трактується як «поведінка в певній ситуації, що розглядається як зразок за інших аналогічних обставин» [1]. У програмуванні – це «специфікація послідовностей дій, які може здійснювати система під час взаємодії із зовнішніми акторами» [5]. Об'єднують ці трактування значення повторюваності, показовості. Подібне трактування має поняття «прецедентної одиниці» в лінгвістиці, що у загальному сенсі позначає «одиницю мови, яка відсилає до типової, «еталонної» ситуації, зразка» [14, с. 123].

Прецедентні одиниці є унікальним мовним (мовленнєвим) феноменом, що відображає результати взаємодії національної свідомості, мови та культури, які містять сукупність фонових знань та уявлень мовця, а також експлікують національні уявлення сприйняття фактів. З огляду на це, зазначена взаємодія яскраво виявляється в специфічних «мовно-культурних компонентах, до яких зараховують зокрема прецедентні одиниці, які вербалізують когнітивні бази та актуалізують фонові культурні знання мовців» [10, с. 204].

Останнім часом термін «конектор», переведений з логічного аспекту в лінгвістичний як сполучник, впроваджується в термінологічний ряд синтаксису і визначив «синтаксис конекторів» як напрям у рамках проекту *Handbuch der deutschen Konnektoren* (HdK). Один із авторів проекту, Р. Паш, обґрунтував концепцію виділення конекторів з числа сполучників у широкому розумінні [12]. Відповідно до цієї концепції, як самостійний клас сполучних засобів конектори повинні відповідати певним критеріям, що підтверджують їх когнітивний, логічний та мовний статус. Ці критерії розроблені лише на рівні пропозиції, що реалізується реченням, отже, лише на рівні тексту [10, с. 278]. У вузькому сенсі конектори, за версією авторів проекту, належать до класу незмінних виразів, які вводять речення до певної когнітивно-семантичної взаємодії [13].

У мовленні тексти є не тільки специфічними щодо структури, виду і характеристики. Вони типологічно утворюють «єдність, що виражається через терміни коннекс, конективність, або коннекс, які пов'язані з конек-

тором як інструментом зв'язку» [16]. У цьому контексті різняться внутрішня текстова, зовнішня дискурсивна і прагматична конективність, що сприяло появі терміну «текстовий конектор». Цей термін багатозначний, адже вказує на змістову конексію та когерентність у тексті. З огляду на це, конексію можна трактувати як зв'язок елементів у словосполученнях, реченнях, текстах.

З-поміж німецьких дослідників, хто одним із перших ввів у граматику поняття «конектор» слід назвати лінгвіста У. Енгеля, який зараховував до конекторів займенники у вигляді анафори та катафори, текстотвори та сигнали членування. На думку вченого, «конектор здійснює зв'язок елементів у словосполученнях, реченнях, текстах та вказує на дискурсивні прийоми, а тому їх слід називати дискурсоорганізаторами» [7, с. 95].

Інший німецький вчений, Ф. Шанен, уточнює реєстр слів, які у сучасній лінгвістиці прийнято називати конекторами. До них належать «кореляти (als wenn/ob, je... desto, so... dass, so... wie, so/zu... als, wenn... schon/gleich), суб'юнктори (сполучники з підрядним зв'язком) (als, da, damit, indes, ob, obschon, während та ін.), кон'юнктори (сполучники із сурядним зв'язком) (auch, zudem, teils... teils und та ін.)». Усі конектори, у розумінні лінгвістів, є у реченні незмінними лексичними елементами, що виникли внаслідок лексикалізації. Вони можуть займати у реченні ініціальну позицію. Конектором, своєю чергою, називається елемент, який забезпечує зв'язаність тексту [15, с. 10].

Таким чином, під поняття конектор, сформульоване У. Енгелем, підпадають не тільки елементи, з яких починається речення, але, і поодинокі дискурсивні (діалогічні) частинки, що володіють лівосторонньою конексією, наприклад *allerdings* (у всякому разі), *auch nur* (тільки б), і навіть слова чи лексичні звороти, які пов'язують один з одним однакові елементи; під елементами розуміються члени речення, речення та цілі частини тексту [11, с. 20]. Автори трактують конектори також як одиниці, що забезпечують зв'язність тексту/діалогу та відображають одночасно взаємодію комунікантів. Відповідно до Г.-В. Еромсу, «функція всіх конекторів полягає у демонстрації динамічної комунікації» [8, с. 47]. У цьому контексті конектори можна вважати маркерами інтеракції.

Аналіз німецькомовних текстів новин показав, що у загальній структурі тексту чітко простежується наявність таких засобів зв'язку, які взаємодіють із певним колом смислових відносин. Для конкретизації кожної функції конекторів, з урахуванням їхньої частотності

вживання в текстах, можна об'єднати їх у десять типологічних груп.

Перша група представлена *конекторами на позначення додавання інформації*: außerdem (крім того), übrigens (між іншим), auch (теж), umso mehr (тим більше), dennoch (все-таки), mehr oder weniger (більш-менш), wie man sagt (як то кажуть), sonst (інакше).

Конектори другої групи призначені для позначення *темпоральних зв'язків*: später (пізніше), früher (раніше), damals (у той час), endlich (нарешті), nachdem (після того, як), gleichzeitig (в той же час), inzwischen (тим часом).

Так звані *хронологічні конектори* – третя група – представлені одиницями erstens (по-перше), zweitens (по-друге), und so weiter (і т. ін.), zuerst (спочатку), am Anfang (на початку), danach (після), und dann (а потім), vor allem (понад усе)

Конектори порівняння фактів, що належать до четвертої групи, виражені одиницями dagegen (проти), indessen (тим часом), jedoch (однак), einerseits (з одного боку), andererseits (з іншого боку), aber dennoch (але тим не менше), im Gegenteil (навпаки), im Durchschnitt (у середньому).

До п'ятої групи належать *аргументативні конектори*: also (отож), folglich (отже), darum / deshalb / deswegen (тому), wirklich (справді), natürlich (звичайно), ohne Zweifel (без сумніву), tatsächlich (насправді).

Шоста група представлена *конекторами протиставлення*: und umgekehrt (і навпаки), trotz alledem (незважаючи), während (в той час як), im Gegensatz zu (на відміну від), dennoch (проте), mit anderen Worten (іншими словами).

Повторення думок реалізується *конекторами* сьомої групи: höchstwahrscheinlich (швидше за все), ehrlich gesagt (щиро кажучи), hoffentlich (сподіваюся), überhaupt (взагалі), genau so (саме так), und es bedeutet (і це означає).

Конектори акцентуалізації думки представляють восьму групу: offenbar (очевидно), zweifellos (безсумнівно), wahrscheinlich (мабуть), offen gestanden (відверто кажучи), meiner Meinung nach (на мою думку), sozusagen (так би мовити), selbstverständlich (звичайно).

До дев'ятої групи належать *уточнюючі конектори*: zum Beispiel (наприклад), in diesem Falle (у цьому випадку), jedenfalls (все одно), soweit ich weiß (наскільки я знаю), möglicherweise (можливо), laut Statistik (за статистикою).

До останньої, десятої групи, належать *узгаляючі конектори*: insgesamt (загалом), anschließend (згодом), endlich (нарешті), auf solche Weise (таким чином), zusammenfassend (підсумовуючи).

У текстах новинних повідомлень трапляються здебільшого *конектори на позначення додавання інформації*: Так, у статті під назвою *Luhansk und Cherson bitten um Annexion* (tagesschau.de, 28.09.2022) у контексті (*Auch die Region Cherson sei weiter schwer umkämpft, hieß es aus London. Russland versuche außerdem im ostukrainischen Donbass nahe der Stadt Bachmut weiter vorzudringen, während die russischen Truppen im Norden und Süden großem Druck ausgesetzt seien*) конектор *außerdem* вказує на додаткову інформацію та відсилає до попереднього речення, вказуючи на взаємозв'язок топонімічних одиниць *die Region Cherson* та *im ostukrainischen Donbass*. Дискурсивна частка *auch*, що володіє лівосторонньою конекцією, ужита в ініціалній позиції аналізованого абзацу та взаємодіє з конектором *außerdem*, який займає медіальну позицію як у реченні, так і в абзаці. Водночас, конектор *auch* в ініціалній позиції абзацу маркує інформацію як додаткову, підтримуючи увагу реципієнтів до тексту новини.

Другими за частотністю уживання конекторами у текстах німецьких новинних повідомлень є *конектори на позначення темпоральних зв'язків*. Наприклад, у статті під назвою *Die Corona-Lage im Überblick* (tagesschau.de, 28.09.2022) у контексті (*Seit Beginn der Pandemie veröffentlicht das Robert Koch-Institut für Deutschland Zahlen zu den bestätigten Infektionen mit dem neuartigen Coronavirus. Später kamen Angaben zu Todesfällen und tägliche Schätzungen zur Zahl genesener Patienten hinzu*). Конектори *seit Beginn* та *später* займають ініціалні позиції у реченнях, що акцентує їх важливість для зв'язності тексту. Крім того, ініціалні позиції привертають увагу реципієнтів та допомагають краще зрозуміти хронологію подій.

Конектори порівняння фактів взаємодіють у повідомленнях, як правило, з кількісними показниками, з метою надання достовірності інформації. Так, у статті під назвою *Gute Noten für Banken und Sparkassen* (tagesschau.de, 28.09.2022) у реченні блоку головної події (*Das angenommene Stressszenario habe im Durchschnitt zu einer Verschlechterung der harten Kernkapitalquote um 3,2 Prozentpunkte auf 14,5 Prozent geführt*) ужито конектор порівняння фактів *im Durchschnitt*, якій взаємодіє з квантитативними групами *3,2 Prozentpunkte* та *14,5 Prozent*. Як показав аналіз текстів німецьких новин, конектори взаємодіють з іншими одиницями, вибір яких залежить від типу конектора.

Висновки. Прецедентний характер конекторів у сучасній німецькій мові, зокрема у текстах новинних повідомлень, виявляється у

їх функціях, позиції у реченні та структурних частинах новинного повідомлення, а також у взаємодії з іншими мовними одиницями.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні функціонування конекторів у політичному дискурсі.

Література:

1. Жерьобкіна Є. А. Особливості використання норм прецедентного права в системі вітчизняного правосуддя. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 63–69.
2. Barth-Weingarten D. Prozess und Resultat von Argumentationen: Die Habitate unterschiedlicher konzessiver Konstruktionen. *Argumentieren in Gesprächen. Gesprächsanalytische Studien*. Tübingen: Stauffenburg, 2003. S. 145–162.
3. Breindl E. Relationsbedeutung und Konnektorbedeutung: Additivität, Adversativität und Konzessivität. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2004. № 2. S. 225–253.
4. Di Meola C. Ikonische Beziehungen zwischen Konzessivrelation und Konzessivkonnektoren. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin/New York : de Gruyter, 2004. (Linguistik : Impulse & Tendenzen5). S. 287–307.
5. Duff W. From coexistence to convergence: studying partnerships and collaboration among libraries, archives and museums. *Information Research*. 2013. № 18(3). 585 p.
6. Encyclopaedia Britannica. URL: <http://www.britannica.com/topic/precedent> (дата звернення: 25.09.2022)
7. Engel U. Partikeln im Kontrast. *Gaudium in scientia linguarum. Ausgewählte Schriften*. Wrocław/Dresden : Neisse, 2006. S. 203–218.
8. Eroms H.-W. Zur Syntax der Konnektoren und Konnektivpartikeln. *Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten*. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 47–60.
9. Günthner S. Zum kausalen und konzessiven Gebrauch des Konnektors wo im gegenwärtigen Deutsch. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. 2002. S. 310–341.
10. Kanngießer S. Alternativräume der Sprachdynamik: Versuch über die Determination der grammatischen Kontingenz. Osnabrück : V&R unipress in Göttingen, 2006. 368 s.
11. Metrich R. Konnektoren definieren – aber wie? *Textkonnektoren und andere textstrukturierende Einheiten*. Tübingen: Stauffenburg, 2001. S. 19–31.
12. Pasch R. Das «Handbuch der deutschen Konnektoren». *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin, N. Y. : de Gruyter, 2004. S. 11–45.
13. Pasch R., Brause U. Handbuch der deutschen Konnektoren. Linguistische Grundlagen der Beschreibung und syntaktische Merkmale der deutschen Satzverknüpfers (Konjunktionen, Satzadverbien und Partikeln). Berlin, New York : de Gruyter, 2003. 733 s.
14. Prozesse sprachlicher Verstärkung. Typen formaler Resegmentierung und semantischer Remotivierung. *Linguistik – Impulse & Tendenzen*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2010. 383 s.
15. Schanen F. Textkonnektoren: der begriffliche Hintergrund. *Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten*. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 1–17.
16. Ulrich W. Ambiguitätsverarbeitung beim Parsing. Zum Erkennen und Interpretieren struktureller Mehrdeutigkeit im Satz. *Der Sprachdienst*. 2019. № 1(63). S. 20–29.

References:

1. Zherjobkina, Je.A. Osoblyvosti vykorystannya norm precedentnoho prava v systemi vitchyznjanogho pravosudiva [Peculiarities of using precedent law norms in the domestic justice system]. *Aktualjni problemy vitchyznjanogho juryprudenciji – Actual problems of domestic jurisprudence*. 2019. № 6. S. 63–69.
2. Barth-Weingarten, D. Prozess und Resultat von Argumentationen: Die Habitate unterschiedlicher konzessiver Konstruktionen. *Argumentieren in Gesprächen. Gesprächsanalytische Studien*. Tübingen : Stauffenburg, 2003. S. 145–162.
3. Breindl, E. Relationsbedeutung und Konnektorbedeutung: Additivität, Adversativität und Konzessivität. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2004. № 2. S. 225–253.
4. Di Meola, C. Ikonische Beziehungen zwischen Konzessivrelation und Konzessivkonnektoren. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin/New York : de Gruyter, 2004. (Linguistik : Impulse & Tendenzen5). S. 287–307.
5. Duff, W. From coexistence to convergence: studying partnerships and collaboration among libraries, archives and museums. *Information Research*, 2013. № 18(3). 585 p.
6. Encyclopaedia Britannica. URL: <http://www.britannica.com/topic/precedent> (data zvernennja: 25.09.2022)
7. Engel, U. Partikeln im Kontrast. *Gaudium in scientia linguarum. Ausgewählte Schriften*. Wrocław/Dresden: Neisse, 2006. S. 203–218.

8. Eroms, H.-W. Zur Syntax der Konnektoren und Konnektivpartikeln. Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 47–60.
9. Günthner, S. Zum kausalen und konzessiven Gebrauch des Konnektors wo im gegenwärtigen Deutsch. Zeitschrift für germanistische Linguistik. 2002. S. 310–341.
10. Kanngießer, S. Alternativräume der Sprachdynamik: Versuch über die Determination der grammatischen Kontingenz. Osnabrück: V&R unipress in Göttingen, 2006. 368 s.
11. Metrich, R. Konnektoren definieren – aber wie? Textkonnektoren und andere textstrukturierende Einheiten. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 19–31.
12. Pasch, R. Das «Handbuch der deutschen Konnektoren». Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektorensomatik. Berlin, N. Y.: de Gruyter, 2004. S. 11–45.
13. Pasch, R., Brause, U. Handbuch der deutschen Konnektoren. Linguistische Grundlagen der Beschreibung und syntaktische Merkmale der deutschen Satzverknüpfen (Konjunktionen, Satzadverbien und Partikeln). Berlin, New York : de Gruyter, 2003. 733 s.
14. Prozesse sprachlicher Verstärkung. Typen formaler Resegmentierung und semantischer Remotivierung. Linguistik – Impulse & Tendenzen. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2010. 383 s.
15. Schanen, F. Textkonnektoren: der begriffliche Hintergrund. Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 1–17.
16. Ulrich, W. Ambiguitätsverarbeitung beim Parsing. Zum Erkennen und Interpretieren struktureller Mehrdeutigkeit im Satz. Der Sprachdienst. 2019. №1(63). S. 20–29.

УДК 81

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.4>**Zhala MAMMADOVA**

PhD student, Baku Slavic University,
Azerbaijan, Baku, Suleiman Rustam street, 33, AZ1014
ORCID: 0000-0003-1086-3160

Жаля МАМЕДОВА

аспірант, Бакінський слов'янський університет,
Азербайджан, Баку, вулиця Сулеймана Рустама, 33, AZ1014
ORCID: 0000-0003-1086-3160

THE ROLE OF SYNONYMY IN ECOLOGICAL TERMINOLOGY**РОЛЬ СИНОНІМІЇ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

The article deals with the role of learning and investigating ecological terminology which is increasing day by day. Today the main goal of the research of the field terminology is connected with continuous global development of technology and environment all over the world. This rapid growth leads to establishment and progress of ecological terminology. The process defining and naming of concepts related to the development of civilizations enriches the terminology. Ecological terms are language units created to express concepts related to the environment surrounding people. The aim of the article is to study the systematization and structure of ecological terms in English and Azerbaijani. The implementation of this goal involves solving a number of tasks, such as: 1) definition of grammatical features of ecological terms in a multi-system language; 2) disclosure of the role of synonymy in ecological terminology. Scientific novelty – for the first time an attempt is made to comprehensively study the synonymy of ecological terms in a comparative aspect on the material of the Azerbaijani and English languages. In conclusion, we note that several disputable matters of synonymy in Azerbaijani and English languages terminology based on a rich tradition of semasiological researches as well as the relation to semasiological problems like boundary of synonym rows, polysemy, antonyms and so on. When talking about field terms in the creation of ecological science and the foundation of terms, we note that the terminological system is related to science as a whole. The formation and development of the terminological system takes place after the emergence and appearance of sciences, and the process of terminological base formation of individual fields into a systematic form. In different languages, this systematization occurs at different times.

Key words: synonymy, ecological terms, structure, system, semasiological studies, polysemy.

У статті розглядається роль вивчення та дослідження екологічної термінології, яка з кожним днем зростає. Сьогодні основна мета дослідження галузевої термінології пов'язана з безперервним глобальним розвитком технологій та навколишнього середовища у всьому світі. Це швидке зростання призводить до створення та розвитку екологічної термінології. Процес визначення та найменування понять, пов'язаних з розвитком цивілізації, збагачує термінологію. Екологічні терміни – це мовні одиниці, створені висловлювання понять, що з навколишньої людини середовищем. Мета статті – вивчення систематизації, структури екологічних термінів в англійській та азербайджанській мовах. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань, таких як: 1) визначення граматичних особливостей екологічних термінів у різносистемних мовах; 2) розкриття ролі синонімії в екологічній термінології. Наукова новизна – у роботі вперше робиться спроба комплексно вивчити синонімію економічних термінів у порівняльному аспекті на матеріалі азербайджанської та англійської мов. У висновках зазначимо, що деякі спірні питання синонімії в термінології азербайджанської та англійської мов ґрунтуються на багатій традиції семасіологічних досліджень, а також на зв'язку з семасіологічними проблемами, такими як межа синонімічних рядів, полісемія, антоніми тощо. Говорячи про польові терміни у створенні екологічної науки та про заснування термінів, зазначимо, що термінологічна система має відношення до науки загалом. Становлення та розвиток термінологічної системи відбувається після зародження та появи наук, а також процес оформлення термінологічної бази окремих областей у систематизовану форму. У різних мовах ця систематизація відбувається у час.

Ключові слова: синонімія, екологічні терміни, структура, система, семасіологічні дослідження, полісемія.

The topicality of the problem. Worldwide climate change and global ecology are one of the main problems that concern humanity in the XXI century. Universal ecology is a necessary scientific struggle for the protection of not only people, but all living things. Conservation of genetic stock

and biological diversity is more important today than ever. At the global level, water and air pollution, deterioration of the atmosphere and ecological situation have always been the focus of people's attention. It is clear that the environment is a complex phenomenon and always affects a per-

son, his worldview, behavior and way of thinking. Naming concepts related to the development of civilizations enriches the terminology. In order to have a scientific approach to natural phenomena, it is necessary to study the terminological system that has emerged in connection with the development of ecological science.

Determination of the aim of the study. The aim of the article is to study the systematization and structure of ecological terms in English and Azerbaijani. The implementation of this goal involves solving a number of tasks, such as: 1) definition of grammatical features of ecological terms in a multi-system language; 2) disclosure of the role of synonymy in ecological terminology.

Analysis of recent research and publications. Studies of the research of ecological terminology are now being actualized domestic and foreign linguistic works by Gak V.G., Leichik V.M., Seydaliyev N.F., Bragina A.A. and others.

Presentation of the main research material. In particular, field terms form a special layer of the vocabulary of the language. The study of the terminological lexical system for linguistics has a particular importance in terms of determining the scientific level of this or that field, as well as in terms of the linguistic analysis. Ecological terms form an important part of the terminological vocabulary of English and Azerbaijani languages. It is necessary to study the ecological terminology, which can be considered as a basis of the specific scientific language, from the structural, lexical-semantic and grammatical aspects.

The concept of “term” and the explanation of its essence have always been approached from different points of view in linguistics. The variety we encounter in the explanation of terms, its determination according to separate parameters, and its approach from different prisms are continued even today. However, it should be noted that terms are not special words in the language, but words with a special function. The formation, systematization and development of scientific terminology in a certain language directly depends on the writing and existence of scientific literature in that language. The formation of ecological terms in any language, including English and Azerbaijani, is related to the history of the development of ecological science in these countries as a whole. The vocabulary of each language of different systems consists of countless words. Synonyms also play a big role in enriching the vocabulary of languages. Due to the wide development of various fields of science, the level of literary language of various languages is increasing. The availability of synonymy in such developed languages is also rich. Scientists have different attitudes towards the concept of

synonymy. Some linguists consider synonym as a term to be of Latin origin. Later researchers proved that the word synonym used as a term first existed in the language of the ancient Greeks. Synonym in Greek means “cognominal”. They also called synonyms a group of words united by their logical relation. Although studies are conducted on the issue of synonymy in world philology, there are still conflicting opinions. Synonyms are a microsystem that combines semantic and syntactic aspects. Different definition of synonymy is due to some linguists approaching this concept from different aspects. We must not forget that synonyms are one of the means of artistic expression in the language. The primary definition of synonyms is recognition of similar words in meaning and function. It is clear that the concepts existing in the language do not remain unchanged. Current concepts are constantly changing. It is an undeniable fact that the development of the lexical composition of any language depends on the enrichment of new words. As in other fields, each word has its own function in ecological terminology. They consider the normative, that is, naming function to be one of them. When talking about the synonymy that exists in the terms of ecology, it is necessary to consider the reasons that give rise to this process. Commenting on the issue, V.G.Gak notes that “synonymy in each language is formed by contrasting 3 lines of synonyms – local words, words that have entered any language and gained the right of citizenship, and words taken from other languages” [1, p. 49].

When talking about ecology terms of English and Azerbaijani languages, it is necessary to take into account many features of lexical synonyms. At the same time, there is a need to determine the sources from which the synonymous terms come. The role of synonyms is also great in creating ambiguity in terms. Terms that are close and have the same meaning are referred to as lexical synonymy. Such lexical forms express concepts related to natural phenomena in different ways. But there are differences between them. These differences are either in differences in meaning, or in stylistic nuances, or they include both at the same time. For example,

Dead land-foul land
Crisp climate-fresh climate
Blowing dust-eolian dust
Airstream-airflow

It is clear from the examples that synonyms are the expressions of the same concept in different shades. As a result, any word with a sign of the concept can be used instead of other words (synonyms). Considering the issue of synonymy in ecological terms, it becomes clear that there are

different approaches to the concepts of synonym and doublet. It is necessary to pay attention to the aspects that distinguish these two concepts from each other. In dictionaries, doublet is presented as a word of French origin and means a second copy of something. The difference between synonyms and doublets is that, unlike synonyms, doublets do not create any stylistic nuances. Doublets are enriched by international terms and cannot be used with all parts of speech like synonyms. When talking about synonymy in ecology terms, it should be noted that doublets are very rare in this field. The formation of synonyms in field terminology has its own characteristics. Here, finding a more appropriate meaning and forming new meanings at the expense of the language's own means play a key role. One of the aspects that determines the emergence of synonymy in terms is the acquisition of ready-made terms from other languages. Two or more lexical synonyms expressing the same concept form a certain group in the language, as in science, technology and other fields of science. Terminologists call such a form a synonym row. The role of the synonym row in the formation of synonymy in ecological terms is undeniable. Words in this type of synonym row mean the same thing. Only one of the words that make up the synonym row is the main word, which is called the dominant word. The emergence of synonyms in languages with different systems is related to the historical development stages of those languages. If one of the words that make up the synonymous line is used in the language for one reason or another, then it is not a synonymous line either. For example,

Surface layer
Ground layer
Bottom layer
Surface air
Ground air

It is evident that the synonyms formed in most of the languages with different systems create a richness of meaning with their potential possibilities. As with other field terms, the synonyms of ecology terms enrich the spoken language and increase its influence. In addition to strengthening the meaning, it creates emotion in the correct rendering of the meaning. It clarifies and at the same time helps clarify the meaning to convey the idea clearly to those who are not familiar with the terms of the field. By the way, it should be emphasized that all synonymous words used in the language differ in meaning and style. Considering these features, linguist N.F. Seydaliyev groups them as ideographic (ie, semantic synonyms) and stylistic synonyms [6, p. 37].

Talking about the issue of synonymy and variation in the language, A.A. Bragina rightly writes that "Synonyms are used to make the form of speech flawless. Synonyms are also used to express

ideas and concepts as precisely as possible or, on the contrary, to consciously hide them" [2, p. 48].

In recent years, a large number of studies have been conducted on the problem of synonymy in ecological terms, and their characteristics in different systematic languages, as well as the main principles of integration between synonyms and other units of the language, have been analyzed.

The relationship of synonymy in the terms not only shows its generality of meaning, but also determines the semantic differentiation and specialization of these synonyms, the difference of stylistic tonality. This is due to the diversity of their usage scale and their dependence on different speech contexts. Synonyms should be considered as tools that create a system of shades of meaning, and at the same time serves the process of splitting and expanding the semantic core of the word. In most cases, linguists mention stylistics as one of the areas where synonymy is concerned. Because stylistics is not the historical development of language phenomena, the elements of a whole language that are internally connected to each other, but the close, parallel and synonymous means of expression that mean more or less the same meaning in the functional division, relatedness and interaction, as well as the expressive and colors of different parts of speech.

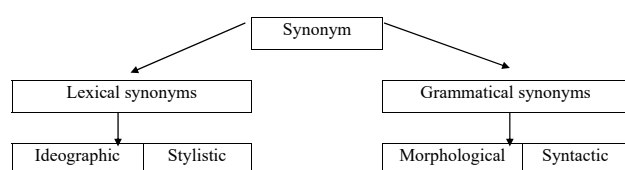
A.M. Demirchizade notes that "Synonyms are words that are absolutely or relatively identical in terms of their main meaning, but differ in their form and additional meaning". He shows that it is necessary to take into account the differences in the meaning of words, and he writes that words differ from each other both according to their stylistic meanings and according to their phraseological features. Sometimes it can happen that synonyms differ either only according to their stylistic meaning or only according to their phraseological features [5, p. 122]. It is necessary to highlight the fact that the synonyms differ according to the stylistic variety in order to clarify the meaning of the words. Studies show that synonyms have not been approached from a stylistic point of view in any of the languages with different systems. One thing is clear that the synonyms themselves are identical and similar to each other due to their stylistic variety. In most of the sources we refer to, it is noted that synonyms are mainly composed of words with close meanings. However, we must not forget that there are words in the language that are synonyms only within the context (text). In linguistics, this case is called text synonyms. For example, the mountain-valley-slope-deep soil landscape; ravine-gorge-canyon; ozonosphere-atmosphere layer-rays; cyclone-atmospheric vortex-tropical vortex.

The issue of stylistic synonymy remains relevant not only in languages of different systems, but also in the terminological system of related languages. It should be noted that the synonymous relationship in the terms not only indicates its common meaning, but also determines the semantic differentiation and specialization of these synonyms, the difference in stylistic tonality. This is due to the diversity of their use and their dependence on different speech contexts.

When we talk about synonyms, if we say that it has a stylistic character, in this case we must associate one aspect of the synonym with style and the importance of noting its stylistic role. It should be noted that there are a large number of synonyms in the terminological system of the English and Azerbaijani languages, which mainly arose due to stylistic needs. It is as if synonyms are created to meet the needs of language. In particular, it is the main criterion for the need for words, both in the artistic style and in the style of lively conversation. Since the richness of synonyms is one of the characteristics of any language, the problem of synonymy has been thought of not only by lexicologists, but also by linguists studying other areas of linguistics. Of course, the approach to synonyms has also been different according to its position in the language system. Sometimes stylistic synonyms are confused with lexical and grammatical synonyms. It is important to note here that grammatical and lexical synonymy is a historical category. Examining lexical synonyms as opposed to grammatical synonyms shows that, unlike other synonyms, they may not be very close to each other. They replace each other within the text. Such a situation mainly manifests itself in the ambiguity of words. It is rightly noted that lexical synonyms are closely related to the phenomenon of polysemy, because semantic identification or approximation does not always contain the full meaning of the word. When talking about lexical synonyms, M.I. Fomina evaluates them as ideographic, that is, semantic and stylistic synonyms according to the scope of development and differences in meaning [4, p. 78].

Thus, when distinguishing synonyms according to their structure, their general scheme is as follows

As can be seen from the given scheme, stylistic synonyms arise from lexical synonyms. It becomes clear that the basis of lexical synonyms is ideographic and stylistic synonyms. Therefore, there are similarities as well as differences between lexical synonyms and stylistic synonyms. The similarity between them is that both are formed and enriched from the same source.

Despite the fact that stylistic synonyms are given as a part of lexical synonyms, stylistic synonyms differ from each other in terms of their structure and semantics and the way they are developed from the point of view of semasiological research. They tend to be stylistic when they are used in different styles for a precise purpose in field terms. This trend occurs when working in different shades. During the study of stylistic synonyms, it becomes clear that the words are used for any purpose in figurative and figurative meanings and come close to each other in content and effectively depend on conditioned subjective factors. Stylistic synonyms are formed in the process of language development and acquire new meanings. In contrast, lexical synonyms remain limited since they exist, lexical synonyms are used to express any idea. Stylistic synonyms are used selectively, i.e., to more precisely express the idea with the subtlety of meaning corresponding to the creator's goal. When talking about lexical synonyms, it should be noted that any language unit can be a synonym, but stylistic synonyms cannot be, because stylistic synonyms are a product of individual creativity. Both have the characteristics of expressiveness and emotionality, but in stylistic synonyms, the words form unity and express the idea more precisely and more correctly.

When talking about the synonymy in ecological terms, it is necessary to pay attention to one issue, that as new words are borrowed from the English language, their own methods of assimilation also appear. On the one hand, these are related to the requirements of the language, on the other hand, they are related to the semantic understanding and structural features of the borrowed words themselves. In most cases, the process of word acquisition continues until new concepts emerge in the languages providing the information. So, the word acquisition process is always going on. Ecological terms are not forcibly introduced into the language, most of them are terms acquired as a result of necessity, which later have stylistic synonyms. The ecological terms accepted into our language adapt to the phonetic-grammatical rules of the language to such an extent that it is not determined at all that they are borrowings.

In ecological terms, a new multi-component complex terminological combination is created

on the basis of the existing single-sided terms in connection with the change of the form of natural phenomena. Ecologists point out that complex words with three or more components cause difficulties in their usage. Since many of the compound words that make up the components are of European origin, they also create certain pronunciation differences. Linguists who take into account the mentioned signs point out that the issue of replacing complex terminological combinations with multiple components has become urgent. As a result, there is also a trend of increasing reductions in terms of this type. For this purpose, a large number of bilingual and monolingual dictionaries have been developed and published in languages with different systems. In most dictionaries of field terms, English is always used as the leading world language. English is preferred as a second language in bilingual dictionaries prepared in most languages of different systems. Bilingual dictionaries such as English-Russian, Russian-English, German-English, English-German are currently available in various fields. In the list of mentioned dictionaries, bilingual dictionaries related to ecology are rarely found. During the research, it becomes clear that in the majority of languages with different systems, unification works, which have the essence of forming the terms of various sciences, as well as ecological concepts on the basis of a single system and principles, are of great importance. Recording

and comparative study of terms in bilingual dictionaries is of great importance in opening up the general picture of field terminology. Commenting on the issue, V.P. Danilenko shows that terminologists work with terminological dictionaries, they study the units included in the dictionary by field specialists. According to him, this is not enough. A wider scale should be taken into account during the unification of terminology [3, p. 174].

Conclusions and suggestions. Terminologists consider unification as one of the regularization methods. In the terminology system as a whole, the unification of the field terms into different languages and processing them in similar forms includes the use of the same terms by the field experts, the regulation of the emerging terminology based on the reasons that the scientific language is generally understandable for those engaged in this science, the definition of relevant field concepts and bringing them into a certain system. The development of field terms is directly related to the systematization of related concepts. In the process of grouping the concepts expressed by the terms, the term definition process takes place. As in other languages, there is a phenomenon of using the same terms in different languages. This process makes it easier for the speakers of different languages to use the scientific sources in other languages in the field, naming the field terms in the same form in different languages.

Bibliography:

1. Гак, В. Г., Лейчик В. М. Субституция терминов в синтагматическом аспекте. *Терминология и культура речи*. Москва : 1981. С. 47–57.
2. Брагина, А. А. Синонимы в литературном языке. Москва : Наука, 1986. 124 с.
3. Даниленко, В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 246 с.
4. Фомина, М. И. К вопросу о сущности термина. Москва, 1990. 68 с.
5. Dəmirçizadə, Ə. M. Azərbaycan dilinin üslubiyatı / Ə. M. Dəmirçizadə. Bakı, 1962. 268 s.
6. Seydəliyev, N. F. Müasir Azərbaycan dilində üslubi sinonimlər / N. Seydəliyev. Bakı: Elm və təhsil, 2012. 120 s.

References:

1. Gak, V.G., Lejchik V.M. (1981). Substitucziya terminov v sintagmaticheskom aspekte // Terminologiya i kul`tura rechi. Moskva. S. 47–57.
2. Bragina, A. A. (1986). Sinonimy` v literaturnom yazy`ke / A. A. Bragina. Moskva : Nauka, 124 s.
3. Danilenko, V.P. (1977). Russkaya terminologiya. Opy`t lingvisticheskogo opisaniya / V. P. Danilenko. Moskva : Nauka, 246 s.
4. Fomina, M. I. (1990). K voprosu o sushhnosti termina / M. I. Fomina. Moskva. S. 68.
5. Seydəliyev, N. F. (2012). Müasir Azərbaycan dilində üslubi sinonimlər / N. Seydəliyev. Bakı : Elm və təhsil. 120 s.
5. Dəmirçizadə, Ə. M. Azərbaycan dilinin üslubiyatı / Ə. M. Dəmirçizadə. Bakı, 1962. 268 s.

УДК 316.774:007:304

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.5>**Олена МОРОЗОВА**

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри реклами і зв'язків із громадськістю, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, Україна, 04053

Olena MOROZOVA

PhD in Social Communications, Associate Professor at the Advertising and Public Relations Department, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, Ukraine, 04053

PR ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**PR GOVERNMENT BODIES: METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

Міждисциплінарність PR в органах державного управління потребує формування у студентів розуміння специфіки комунікації з цільовими аудиторіями, функцій органів державної влади та інструментів державного управління. Мета статті – проаналізувати труднощі, з якими стикаються студенти, що опановують фах PR та зв'язки з громадськістю, під час вивчення дисципліни «Реклама та PR в державній сфері», виділити методи формування компетенцій у студентів в умовах викладання PR в органах державного управління у вищій школі. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: 1) систематизувати труднощі, з якими стикаються студенти під час вивчення дисципліни «PR в державній сфері»; 2) виявити компетенції, які мають бути сформовані під час викладання зазначеної дисципліни в умовах вищої школи. Наукова новизна. У роботі представлена основна проблематика, пов'язана з викладанням PR в органах державного управління у вищій школі. Студенти, які здобувають освіту за фахом «Реклама і PR», маючи достатній рівень знань та навичок із комунікації, часто не усвідомлюють відмінностей між функціонуванням державного та комерційного секторів. Намагаючись застосувати підходи, які використовуються в піарі компанії і брендів, до органів державної влади, студенти припускаються низки помилок. У висновках зазначено методичні підходи, які дозволяють сформувати у студентів необхідні навички для професійної самореалізації в пресслужбах та комунікаційних підрозділах органів державної влади.

Ключові слова: піар, органи державної влади, державне управління, професійні компетенції.

The interdisciplinarity of PR in public administration requires students to develop an understanding of the specifics of communication with target audiences, the functions of public authorities and public administration tools. The aim of the article is to analyze the difficulties faced by students who master the specialty of PR and public relations, while studying the discipline "Advertising and PR in the public sphere", to highlight the methods of forming students' competencies in the context of teaching PR in public administration in higher education. The realization of the assigned aim needs to accomplish the following tasks: 1) to systematize the difficulties that students face when studying the discipline "PR in the public sector"; 2) determine the competencies that should be formed when teaching the specified discipline in the conditions of higher education. Scientific novelty. The paper presents the main issues related to the teaching of PR in public administration in higher education. Students pursuing an education in the specialty "Advertising and PR", having a sufficient level of knowledge and skills in communication, often do not realize the differences between the functioning of the public and commercial sectors. Trying to apply the approaches used in PR of companies and brands to public authorities, students make a number of mistakes. In conclusion, methodological approaches are indicated that allow students to develop the necessary skills for professional self-realization in the press services and communication departments of public authorities.

Key words: PR, public authorities, public administration, professional competences.

Актуальність проблеми. В умовах російської агресії та повномасштабного вторгнення росії в Україну питання PR органів державного управління стало питанням національної безпеки. Ефективна комунікація органів державної влади з внутрішніми цільовими аудиторіями та міжнародними партнерами – необхідна умова здатності української держави протистояти російській агресії на дипломатичному, культурному та інформаційному фронтах. Низка публічних інцидентів на кшталт скан-

далу щодо створення нового жесту для зображення тризубу, в який потрапило Міністерство культури та інформаційної політики України, актуалізує проблему підготовки фахових піарників та комунікаційників, здатних ефективно працювати в органах державної влади, глибоко розуміти загальнонаціональний дискурс та історичний контекст, бути здатними контролювати підрядників, яким делегується розроблення креативу для загальнонаціональних інформаційних кампаній.

Впровадження в програму підготовки студентів, які навчаються за спеціальністю «Реклама та PR», дисципліни «PR у державній сфері», дозволяє сформувавши у студентів навички та професійні компетенції, необхідні для реалізації їхнього професійного та творчого потенціалу в пресслужбах і комунікаційних підрозділах органів державного управління.

Мета статті – проаналізувати труднощі, з якими стикаються студенти, що опановують фах PR та зв'язки з громадськістю, під час вивчення дисципліни «Реклама та PR в державній сфері», виділити методи формування компетенцій у студентів в умовах викладання PR в органах державного управління у вищій школі. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: 1) систематизувати труднощі, з якими стикаються студенти під час вивчення дисципліни «PR в державній сфері»; 2) виявити компетенції, які мають бути сформовані під час викладання зазначеної дисципліни в умовах вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія PR у державному управлінні представлена в роботах О. Бабкіної, В. Басалюкова, І. Бебика. Проблемні аспекти публічних комунікацій в державному секторі розглядали О. Шевченко, В. Березенко, М. Лашкіна та інші. Проте, попри наявність ґрунтовних наукових досліджень щодо функціонування PR в сфері державного управління, методичні аспекти викладання PR у державному управлінні потребують поглибленого вивчення та систематизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка в системі вищої освіти потребує формування в студентів навичок та умінь, які дозволять їм реалізувати свій творчий і професійний потенціал. У процесі навчання студенти здобувають знання в галузі реклами та зав'язків із громадськістю, опановують професійний інструментарій.

Однак головне, що мають усвідомити майбутні піарники, які працюватимуть в органах державного управління – специфіку функцій державної влади. І те, що в сучасному світі, як зазначає Г. Почепцов, у влади немає інших засобів впливу, ніж комунікаційні. Інформаційна політика влади повинна працювати не лише на висвітлення її дій, а радше на організацію інформаційних потоків усієї держави [3, с. 17].

Внутрішня матриця, що зумовлює мислення та поведінку людини, є результатом підтримання комунікативними методами, тобто використання не фізичного, а інформаційного чи віртуального просторів, відпо-

відних «активностей» цих просторів. Сучасні системи управління навчилися працювати через динаміку подій, через динамічну, а не статичну модель світу. Головним ресурсом сьогодні стала увага, тому саме її намагаються привернути, щоб вижити в світі, який перенасичений інформацією [3, с. 26].

Ця тенденція простежується і в публічних комунікаціях органів державного управління, однак головна мета органів державної влади – ефективність реалізації стратегічних цілей держави, а тому державна інформаційна політика має бути сфокусована на чіткому формулюванні цих цілей (ключових повідомлень) та трансляції їх цільовим аудиторіям.

Як зазначає В. Полочанінов, досвід, який варто переймати в інших країнах: стратегічним плануванням в них займаються кожне державне відомство в межах своєї компетенції в співпраці з іншими. Ці плани підпорядковані одній загальній ідеї, загальному баченню керівництва державою. Місцеві органи влади також планують розвиток на своєму рівні, а не отримують плани згори. На сайті кожного департаменту чи державного агентства США є стратегічний план на кілька років. При цьому мінімум раз на три роки ці відомства зобов'язані його переглядати, фіксувати точки досягнення цілей, за необхідності вносити зміни. Кожний стратегічний план департаменту містить структурні пункти «Бачення» та «Місія». Деякі українські міністерства також мають сформульовані місії, однак підхід українських та американських чиновників відрізняється докорінно [2, с. 28].

Наприклад, Міністерство екології та природних ресурсів України і його американський аналог The Department of the Interior (DOI). Наші чиновники пишуть про свою місію так: «Мінприроди є головним органом в системі центральних органів виконавчої влади в формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в галузі охорони довколишнього природного середовища...» – і далі перераховується все, чим займається міністерство. Місія ж американських колег дещо інша: «Департамент (DOI) зберігає природні ресурси і культурну спадщину країни, а також керує ними задля блага американського народу; надає наукову та іншу інформацію щодо природних ресурсів і стихійних лих для вирішення соціальних проблем і створення можливостей для американського народу...» [цит. 2, с. 29]. Це істотна різниця між місією-функцією та місією-орієнтованістю на результат.

Міністерство освіти та науки, яке вважається одним із найпрогресивніших в плані реформ, на сайті під заголовком «Місія, функ-

ція та стратегія» про місію не пише взагалі. Замість стратегії розвитку освіти та науки, міністерство посилається на комунікаційну стратегію, а серед здобутків перераховує, зокрема, розробку концепції нової візуальної ідентичності МОН [2, с. 29–30].

Публічна практика українських органів державної влади, зокрема міністерств, які наймають креативні та рекламні агенції для розробки бренду міністерства сприймається студентами як норма. На семінарських і практичних заняттях студенти, які опановують фах реклама та зв'язки з громадськістю, наводять приклади ребрендингу Міністерства культури та інформаційної політики, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти та науки тощо, виконані приватними підрядниками, як вдалі комунікаційні кейси. І в цьому полягає системна помилка піарників, які в майбутньому працюватимуть в органах державної влади.

Бренд міністерства має будуватись на основі його місії, а місія корелюватись зі стратегічними цілями держави. Державна інформаційна політика має бути системною та цілеспрямованою. Формування ідеї держави, місії органів виконавчої влади не може зводитись до створення брендбуку – навіть, якщо це делегується найтитулованішому чи найдорожчому креативному агентству. Принципова відмінність державному сектору та PR у державному управлінні полягає в тому, що формування місії та стратегічних цілей держави – функція, яку неможливо делегувати.

Основним завданням PR в органах державного управління, як зазначає О. Шевченко, є створення образу компетентного й ефективного керівництва, що має сильну владу та здатне вирішувати проблеми, які стоять перед ним, не порушуючи прав громадян на одержання повної і достовірної інформації, забезпечувати підтримку громадськістю курсу уряду, передусім через позитивне інформування щодо його діяльності. У цьому контексті PR розглядається як специфічна комунікативна практика, що спрямована на досягнення та доброзичливих, довірливих відносин між громадськими суб'єктами, якими виступають окремі індивіди, соціальні групи, народ загалом, а також різноманітні організації та виробничі структури [4, с. 49].

На думку дослідників, в Україні досить гостро стоїть проблема інформаційного забезпечення та просування політики держави. Процеси спілкування, роз'яснення політики, дій уряду та влади в цілому є розмитими, не систематизованими, спонтанними та часто не прогнозованими щодо їхніх наслідків. За

роки незалежності в галузі державної комунікаційної політики відбулися певні зрушення щодо демократизації процесів взаємодії, зокрема зі ЗМІ, громадськими організаціями тощо. Сформовано нормативно-правове забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері PR, що включає Конституцію України, Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну службу в Україні», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про захист суспільної моралі». Цілком відповідає європейським нормам Закон України «Про доступ до публічної інформації», який надає широкі можливості для вільного отримання інформації від органів державної влади. Однак діалог між державними структурами та суспільством досі складно назвати ефективним, а сучасні технології та мережеві об'єднання вже створюють нові виклики для влади щодо можливості встановлювати контакти, спілкуватись та просувати свої ідеї [4, с. 49–50].

Висновки. Викладене вище дозволяє підкреслити актуальність підготовки фахових піарників у галузі державного управління в вищій школі та систематизувати труднощі, з якими стикаються студенти під час вивчення дисципліни «PR у державній сфері». Головна проблема полягає в тому, що студенти сприймають як норму кейси, реалізовані українськими органами державної влади, які з погляду ефективного функціонування держави, не є релевантними. Зокрема, йдеться про відсутність стратегічного планування на рівні держави, чіткого формулювання місії міністерств та делегування розробки візуальної ідентичності міністерств приватним підрядникам, що в свою чергу не компенсує відсутності місії. Таким чином, компетенціями, які мають бути сформовані у студентів, що вивчають «PR у державній сфері» є: 1) розуміння структури державного апарату; 2) знання основ державної інформаційної політики; 3) усвідомлення значення синергії при роботі різних органів державної влади; 4) здатність формулювати місію органу державної влади та будувати його комунікаційну стратегію, виходячи з місії; 5) знання правових норм і документів, що регулюють державну інформаційну політику.

Публічні комунікації органів державної влади досі є галуззю, що потребує серйозного теоретичного осмислення та підготовки фахових професіоналів, здатних брати участь у виробленні та реалізації

державної інформаційної політики. Комунікаційники, які розуміються на специфіці роботи органів державної влади та володіють PR-інструментами для налагодження конструктивного діалогу з цільовими ауди-

торіями (окремі суб'єкти, соціальні групи, громадські організації, політичні партії та лідери, народ в цілому) є запорукою ефективної роботи пресслужб та комунікаційних підрозділів органів державного управління.

Література:

1. Біленчук П. Д. Національна безпека України: сучасні інформаційні технології і можливі джерела небезпеки. *Вісник академії праці і соціальних відносин*. 1998. № 1. С. 61–72.
2. Полочанінов В. Записки на полях української політики. Київ, 2019. 164 с.
3. Почепцов Г. Контроль над розумом. Київ, 2012. 350 с.
4. Шевченко О. Особливості застосування PR в публічному управлінні. *Проблеми та перспективи економіки та управління*. 2016. № 3. С. 47–55.

References:

1. Bilenchuk P. D. (1998). Nazionalna bezpeka Ukrainy: suchasni informaziyni tehnologii i moglivi dgerela nebezpeki [National security of Ukraine: modern information technologies and possible sources of danger]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Polochaninov V. (2019). Zapiski na poliah ukrainskoi polityki [Notes on the fields of Ukrainian politics]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Pocheptsov G. (2012). Kontrol nad rozumom [Control over the mind]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Shevchenko O. (2016). Osoblivosti zastosuvannia PR v publichnomu upravlinni [Peculiarities of the use of PR in public administration]. *Problems and perspectives of economics and management*. 3. (pp. 47–55). Kyiv [in Ukrainian].

УДК 378:811.111

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.6>**Олена ПОНОМАРЕНКО**

кандидат філософських наук, доцент кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, пр. Гагаріна, 72, Дніпро, Україна, 49010
ORCID: 0000-0003-2890-3853

Євгенія КОСТИК

кандидат педагогічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання з наукової роботи, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Україна, 08401
ORCID: 0000-0002-7611-0770

Olena PONOMARENKO

PhD in Philosophy, Associate Professor at the Department of English Language for Non-philological Specialities, Oles Honchar Dnipro National University, Gagarina Avenue, 72, Dnipro, Ukraine, 49010
ORCID: 0000-0003-2890-3853

Yevheniia KOSTYK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Deputy Head of the Department of Foreign Philology, Translation and Methods of Teaching for Scientific Work, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Str. Sukhomlynskyi, 30, Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401
ORCID: 0000-0002-7611-0770

**ПРОБЛЕМИ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ У ЗВО****PROBLEMS OF INTERFERENCE IN TEACHING ENGLISH
AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Стаття присвячена проблемам інтерференції на фонетичному рівні у викладанні англійської мови як другої іноземної у закладах вищої освіти. У дослідженні інтерференція трактується як втручання елементів однієї мовної системи на іншу при мовному контакті. Мета дослідження полягає у виявленні на фонетичному рівні впливу німецької мови як першої іноземної у вивченні англійської як другої іноземної мови. Доведено, що результат цього втручання можуть бути як негативним, так і позитивним, що сприяє адекватному перекладу та взаєморозумінню. Увага авторів статті зосереджена головним чином на явищі негативної інтерференції на фонетичному рівні, її прогнозуванні та попередженні. У статті для подолання цього явища пропонується використовувати міжмовні зіставлення та вербальні пояснення складних мовних ситуацій. Автори статті припускають, що врахування фактора інтерференції стосовно англійської мови як другої іноземної мови дозволяє попередити помилки, скоротити їх кількість і тим самим полегшити процес навчання, що відповідає завданням інтенсифікації навчального процесу. Слід зазначити, що всі перелічені у статті випадки фонетичної інтерференції систем англійської та німецької мов характерні, як правило, для початкового етапу навчання другої іноземної мови і що з появою у студентів стійких правильних умінь та навичок вимови та побудови мови ці прояви інтерференції поступово витісняються з мови студентів на просунутому етапі. Автори статті вважають, що невід'ємним завданням викладача є навчання студентів працювати над особливостями не тільки мови, що вивчається, а й над елементами систем двох мов, що належать до однієї мовної групи.

Ключові слова: вимова, інтерференція, міжмовні зіставлення, просодія, фонетичний рівень.

The article is devoted to the problems of interference at the phonetic level in the teaching of English as a second foreign language in institutions of higher education. In the study, interference is interpreted as the interference of elements of one language system into another during language contact. The purpose of the study is to reveal the influence of German as a first foreign language on the study of English as a second foreign language at the phonetic level. It has been proven that the result of this intervention can be both negative and positive, contributing to adequate translation and mutual understanding. The attention of the authors of the article is mainly focused on the phenomenon of negative interference at the phonetic level, its prediction and prevention. In order to overcome

this phenomenon, the article proposes to use interlingual comparisons and verbal explanations of difficult situations. The authors of the article suggest that taking into account the interference factor when learning English as a second foreign language makes it possible to prevent errors, reduce their number and thereby facilitate the learning process, which meets the objectives of intensifying the educational process. It should be noted that all the cases of phonetic interference of the English and German language systems listed in the article are typical, as a rule, for the initial stage of teaching a second foreign language, and that as students develop stable correct pronunciation and speech construction skills, these manifestations of interference are gradually forced out of speech of students at an advanced stage. The authors of the article believe that an integral task of a teacher is to teach students to work on the features of not only the language being studied, but also on the coinciding elements of the systems of the two languages being studied.

Key words: *interference, interlingual comparisons, pronunciation, prosody, phonetic level.*

Постановка проблеми. В умовах міжнародних контактів, що розширюються і поглиблюються у діловому та суспільному житті сьогодні особливу важливість набуває проблема міжкультурної комунікації в цілому та мовної підготовки студентів вузів зокрема. Поняття мовної інтерференції тісно пов'язане з багатьма областями як лінгвістики, так і інших наук (психології, соціології, культурології тощо). У лінгвістичній парадигмі інтерференція вивчалася та вивчається структурною лінгвістикою, теорією мовних контактів, психолінгвістикою, нейролінгвістикою, порівняльно-типологічним мовознавством, соціолінгвістикою, лінгвокраїнознавством тощо [2; 4; 9].

Мовознавець Д. Кристал у своїй роботі «A Dictionary of Linguistics and Phonetics» [5, с. 249] наголошує, що мови перебувають у контакті за умов послідовного їх використання окремим індивідом, тобто білінгвом. Таким чином, ситуацію вивчення чужої мови доцільно віднести до ситуацій мовних контактів відповідно до сучасніших джерел. Вчені стверджують, що «будь-яка ситуація контакту мов передбачає їхнє взаємне освоєння носіями для нормалізації комунікації» [5, с. 23].

Хоча визначення інтерференції варіюється в залежності від дослідника та школи, до якої він належить [10], при вивченні іноземних мов інтерференцією зазвичай трактують як вплив однієї або декількох мов на мову індивіда, який використовує обидві мови (або всі декілька) [8, с. 6–7]. Проте деякі дослідники, які працюють у галузі вивчення іноземних мов, уникають цього терміну, стверджуючи, що він «несе негативну конотацію», і пропонуючи замість нього термін «перенесення» («transfer»). Останнім часом обидва терміни часто використовуються в одному значенні [7, с. 17; 8, с. 14].

Інтерференція завжди присутня у вигляді, як правило, «неусвідомленого перенесення білінгвом елементів однієї зі своїх мов (рідної, наприклад) у ту, якою він в даний момент розмовляє, таким чином стикаються дві мовні системи, і для адресата повідомлення це сприймається у вигляді незвичайної у разі

інтонації, акценту, неправильного закінчення, дивного порядку слів чи незрозумілої лексичної комбінації чи метафори» [7, с. 21]. Таким чином, інтерференція проявляється на всіх рівнях мови: фонетичному, фонологічному, морфологічному, семантичному, синтаксичному, лексичному [8, с. 146].

Аналіз останніх досліджень. Незважаючи на давню історію досліджень, явище інтерференції як одного з аспектів мовних контактів залишалися в тіні довгий час. Вчені описували природу мовних контактів та їх можливих наслідків та аспектів, довівши у своїх роботах, що мовні контакти існують з початку переселення народів із соціальних, політичних, економічних та інших причин [4; 6; 11]. У свою чергу структуралізм переважно звертався до внутрішніх змін у системі мови, вважаючи важливішим вивчення його структури як ідеального об'єкта, у відриві від самих носіїв та зовнішніх проявів мови [7]. Німецькі дослідники вивчали інтерференцію в аспекті перекладу [9] та навіть у аспекті красномовства [1]. Розвідки вітчизняних та зарубіжних лінгвістів присвячені, як правило, дослідженню інтерференції на прикладі рідної мови та іноземної, однак відсутні роботи, у яких розглядається інтерференція під впливом німецької мови як базової на англійську у фонетичному аспекті.

Мета дослідження полягає у виявленні впливу німецької мови як першої іноземної у вивченні англійської як другої іноземної мови на фонетичному рівні мови.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні відчувається істотний вплив англійської мови як засобу міжнародного спілкування, масової інформації, комп'ютерних технологій, тому викладання англійської мови має постійно вдосконалюватись. Для того, щоб у процесі міжкультурної комунікації не сталися небажані збої та непорозуміння, у майбутніх лінгвістів необхідно формувати міжкультурну компетенцію. Проблема взаємодії мов пов'язана з таким явищем, як мовна інтерференція, яка має місце у разі використання або перенесення елементів системи однієї мови до системи іншої мови суб'єктом-білінгвом.

Під час вивчення другої іноземної мови у студентів відзначається тією чи іншою мірою «опора» на першу іноземну мову, що в результаті призводить до порушень системи та норми другої мови, до появи інтерференції. Система первинної мови сприймається як джерело інтерференції, секундарної – як її об'єкт [2, с. 57].

У ЗВО України при вивченні кількох іноземних мов, як правило, перевага надається мовам однієї мовної групи, тобто студенти, які вивчають німецьку мову як першу іноземну, обирають як другу іноземну мову англійську. Однак німецька та англійська мови мають багато відмінностей, які є причиною виникнення мовної інтерференції, а тому німецька мова може виступати джерелом інтерференції стосовно англійської мови.

Причиною цього є вже сформована система навичок та умінь у галузі першої іноземної мови. При розгляді процесу оволодіння англійською мовою як другою іноземною на базі німецької як першої іноземної зафіксовано прояв інтерферуючого впливу першої іноземної мови на всіх рівнях мови: фонетичному, граматичному, лексичному, синтаксичному. Це результат наявності між контактуючими мовами звукових, структурних і семантичних розбіжностей.

Однак на початковому етапі навчання студентів англійської мови як другої іноземної, найбільш актуальним питанням є фонетична інтерференція, оскільки більшість процесу навчання спрямована на освоєння вимовних та слухових навичок [5, с. 21]. Узагальнюючи трактування різних лінгвістів, розуміємо фонетичну інтерференцію як «результат недотримання звукових та інтонаційних відмінностей між іноземними мовами, встановлення хибних відповідностей між ними» [1; 3; 7]. Іншими словами, при вивченні англійської мови як другої іноземної студенти переносять вимовну навичку німецької мови на англійську.

У результаті дослідження виявлено, що фонетична міжмовна інтерференція проявляється у заміні звуків англійської мови, у недотриманні послідовності фонем в словах англійської мови, у хибному ототожненні правил німецької та англійської мов. І хоча деякі науковці під інтерференцією в лінгвістиці розуміють «взаємодію мовних систем за умови двомовності, що складається або за контактів мов, або за індивідуального освоєння другої іноземної мови» [1, с. 197], яка виражається у відхиленні від норми в системі англійської мови під впливом німецької, перша іноземна (німецька) також може негативно впливати на другу іноземну мову (англійську).

Аналіз системних помилок у вимові студентів дозволив виділити такі аспекти, коли інтерференція німецької мови призводить до порушення основних фонетичних правил англійської. До них відносяться редукування ненаголошених голосних до нейтральних звуків; вокалізація [r] після довгих голосних, крім довгого [a:] тенденція вимовляти всі склади взаємопов'язано; намагання вимовити слово або склад з твердим приступом в англійських словах; системні порушення у сфері інтонації.

Значні відмінності фонетичної бази англійської від німецької є причиною багатьох труднощів при спробі опанувати вимовою і читанням багатьох англійських лексем. Найчастіше це проявляється у заміні звуків: [w] на [v]; [z] на [ts]; [s] на [z]; [dʒu], [dʒæ], [dʒe] на [ju], [ja], [je] відповідно; [ʃ] на [ʃ]; [i:] на [e:]; [æ] на [a] та [ei] на [ai], а також передача подвійних голосних одним довгим звуком, що характерно для німецької мови.

Крім того, зіставляючи фонетичні системи німецької та англійської мов, можна помітити, що в англійській мові є звуки, які відсутні в німецькій, наприклад: [θ], [ð], [w], [z:], [æ] та ін. Але навіть там, де в обох мовах є однотипні фонemi, вони мають принципові відмінності, пов'язані з особливостями бази артикуляції порівнювальних мов. Наприклад, англійський довгий голосний [u:] нагадує за звучанням німецький [u:], «однак при вимові англійського звуку губи не так сильно округлені, як при вимові відповідного німецького звуку, і практично не випинаються, а язик відтягнутий назад так, що його кінчик відходить від нижніх зубів» [1, с. 77].

Явище інтерференції спостерігається частіше у випадках, коли у обох іноземних мовах є відповідні звуки; коли їх немає, явище інтерференції спостерігається рідше [5, с. 83]. До наступних типових проявів фонемної інтерференції в англійській мові студентів, які вивчають німецьку мову як першу іноземну, можна зарахувати підміну однієї фонemi англійської мови іншою, подібною за артикуляцією, але відмінною за звучанням. Поширені такі випадки заміни:

а) уживання фонemi [t] замість [d] як результат оглушення кінцевого дзвінкого [9, с. 95] згідно з англійськими словами, наприклад, *bad, sad*, що характерно для німецької мови;

б) уживання [z] замість [s] як результат дзвінкості глухого приголосного у позиції перед або між голосними [5, с. 91] в таких англійських словах, як *such, singular*, тобто ці слова вимовляються відповідно до правил читання німецької мови;

в) підміна нейтральної голосної в кінцевому ненаголошеному складі в словах з суфіксом -or

на голосну [o] [2, с. 43], як, наприклад, в англійських словах *lector, factor* і т.п.

Різновидом фонемної інтерференції вважається «алофонічна інтерференція, що проявляється у заміні одного алофона певної фонемі іншим» [1, с. 75]. Так, м'якший варіант англійської фонемі [l] аналогічний німецькому [l], у результаті він нерідко з'являється на місці твердішого варіанта [l] наприкінці слова, наприклад, англійське *tall* та німецьке *Ball*.

Певні труднощі для студентів, які вивчають німецьку мову як першу, на етапі оволодіння англійської вимови створює вимова англійських голосних на початку слів, як, наприклад, у словах *artist, eat, after, ugly* і т.д. Тут відбувається перенесення навички вимови голосних з твердим приступом, що характерно для німецької мови, в англійську, де твердий приступ відсутній, адже для англійської мови притаманний вільний початок звуку.

Прояви просодичної інтерференції виражаються «у відхиленнях від норм англійської мови в інтонаційному аспекті» [9, с. 55]. Вважається, що «неправильна реалізація просодичних моделей надає мові іноземного акценту» [1, с. 76]. Крім того, вибір просодичної моделі, яка не відповідає мовленнєвій ситуації, викликає нерозуміння з боку реципієнта.

З-поміж інших просодичних помилок, то типовими є намагання студентів наголошувати перший склад в англійських словах, що є характерним для німецької мови, хоча англійська мова не має фіксованого наголосу.

При порівнянні просодичного оформлення німецького та англійського мовлення можна помітити, що просодичні моделі німецької мови значно ближчі до просодичних моделей української, ніж англійської, тому на рівні просодії відзначається інтерференція не лише з боку німецької мови, а й з боку української мови. Мовлення цих мов монотонніше, ніж англійське; для української та німецької мов не характерні різкі зміни руху основного тону, які можна спостерігати в англійській мові. Через це англійська мова здається більш емо-

ційною, тому що для неї характерна різноманітність ядерних тонів, які виражають всілякі відтінки ставлення мовця до висловлювання. Так, при вимові слів із високим падінням основною помилкою студентів є посилення голосу замість розширення діапазону. Ще однією помилкою, яку роблять студенти, які вивчають англійську як другу на базі німецької мови як першої є нижча висота тону, з якою вимовляється перший наголошений склад низхідної шкали, у результаті відбувається звуження діапазону всього висловлювання. У мовленні такі студенти замінюють ядерний тон «падіння-підвищення» просодичною структурою «низхідна шкала та низьке підвищення».

Крім того, студентам важко перейти на правильну «вимову затональної частини висловлювання, яка в англійській мові складається з ненаголошених складів, що йдуть за останнім наголошеним і продовжують тон ядра» [5, с. 88]. Студенти, як правило, вимовляють їх більш енергійно – як ядерний тон. До прояву просодичної інтерференції можна зарахувати уривчасте читання та вимову слів в англійській фразі, адже англійській мові притаманна плавність на відміну від німецької, що досягається зливою вимовою наголошених і ненаголошених складів, при цьому студенти не звертають увагу на те, що ненаголошений склад зазвичай примикає до попереднього наголошеного.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, інтерференція є втручанням елементів однієї мовної системи в іншу, а результат цього втручання може бути як негативним, про що свідчать аналізовані приклади, так і позитивним, що сприяє адекватному перекладу і взаєморозумінню. Виявлення факторів інтерференції стосовно англійської мови як другої іноземної на базі першої іноземної німецької мови дозволяє попередити помилки, скоротити їх кількість та полегшити процес навчання, що відповідає завданням інтенсифікації навчального процесу. Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні інтерференції німецької та англійської мов на граматичному рівні.

Література:

1. Bosc I., Hirschfeld U., Neuber B., Stock E. Einführung in die Sprechwissenschaft. Phonetik, Rhetorik, Sprechkunst. Tübingen: Narr., 2013. 287 s.
2. Cabrelli Amaro J., Flynn S., Rothman J. (eds.). Third language acquisition in adulthood. Amsterdam: John Benjamins, 2012. 312 p.
3. Cabrelli J., Chaouch-Orozco A., González Alonso J., Pereira Soares S.M., Puig-Mayenco E., & Rothman J. (eds). Cambridge Handbook of Third Language Acquisition and Processing. Cambridge University Press, 2022.
4. Cenoz J. The influence of bilingualism on third language acquisition: Focus on multilingualism. *Language Teaching*. 2013. vol. 46 (issue 01). P. 71–86.

5. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. London: Blackwell Publishing. 2008. 529 p.
6. Ecke P. Parasitic vocabulary acquisition, cross-linguistic influence, and lexical retrieval in multilinguals. *Bilingualism: Language and Cognition*. 2015. Vol. 18. No 2. P. 145–162.
7. Hickey R. Language Contact. Reconsideration and Reassessment. *The Handbook of Language Contact*. London: Blackwell Publishing. 2010. 863 p.
8. Kische A. Language Contact. Paris: DL2A – BULUU PUBLISHING GHANA, 2017. 146 p.
9. Lauterbach E. Sprechfehler und Interferenzprozesse beim Dolmetschen. *Europäische Hochschulschriften*. Reihe XXI. Linguistik. Bd. 338. Frankfurt am Main, 2009.
10. Muhvić-Dimanovski V. Languages in Contact. *Linguistic Anthropology*. Ed. By Anita Sujoldzic. Zagreb: EOLSS Publications, 2009. 332 p.
11. Thomason S.G. Language Contact: An Introduction. Edinburgh: Edinburgh & Washington, DC: Edinburgh University Press & Georgetown University Press, 2001. 240 p.

References:

1. Bose, I., Hirschfeld U., Neuber B., Stock E. Einführung in die Sprechwissenschaft. Phonetik, Rhetorik, Sprechkunst. Tübingen: Narr., 2013. 287 s.
2. Cabrelli Amaro, J., Flynn, S., Rothman, J. (eds.). Third language acquisition in adulthood. Amsterdam: John Benjamins, 2012. 312 p.
3. Cabrelli, J., Chaouch-Orozco, A., González Alonso, J., Pereira Soares, S.M., Puig-Mayenco E., & Rothman J. (eds). Cambridge Handbook of Third Language Acquisition and Processing. Cambridge University Press, 2022.
4. Cenoz, J. The influence of bilingualism on third language acquisition: Focus on multilingualism. *Language Teaching*. 2013. vol. 46 (issue 01). P. 71–86.
5. Crystal, D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. London: Blackwell Publishing. 2008. 529 p.
6. Ecke, P. Parasitic vocabulary acquisition, cross-linguistic influence, and lexical retrieval in multilinguals. *Bilingualism: Language and Cognition*. 2015. Vol. 18. No 2. P. 145–162.
7. Hickey, R. Language Contact. Reconsideration and Reassessment. *The Handbook of Language Contact*. London: Blackwell Publishing. 2010. 863 p.
8. Kische, A. Language Contact. Paris: DL2A – BULUU PUBLISHING GHANA, 2017. 146 p.
9. Lauterbach, E. Sprechfehler und Interferenzprozesse beim Dolmetschen. *Europäische Hochschulschriften*. Reihe XXI. Linguistik. Bd. 338. Frankfurt am Main, 2009.
10. Muhvić-Dimanovski, V. Languages in Contact. *Linguistic Anthropology*. Ed. By Anita Sujoldzic. Zagreb: EOLSS Publications, 2009. 332 p.
11. Thomason, S.G. Language Contact: An Introduction. Edinburgh: Edinburgh & Washington, DC: Edinburgh University Press & Georgetown University Press, 2001. 240 p.

УДК 81`373.48:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.7>**Ганна СТАРКОВА**

кандидатка культурології, доцентка кафедри управління соціальними комунікаціями,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
пр. Науки, 9-А, м. Харків, Україна, 61166
ORCID: 0000-0002-2424-7732

Hanna STARKOVA

PhD (Cultural Studies), Associate Professor at the Department of Social Communications Management,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Nauky Ave., 9-A, Kharkiv, Ukraine, 61166
ORCID: 0000-0002-2424-7732

**МЕМИ ТА МОВА ВОРОЖНЕЧІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦИТУВАННЯ
МАС-МЕДІА ДОПИСІВ ОФІЦІЙНИХ ОСІБ У СОЦМЕРЕЖАХ****MEMES AND HATE SPEECH: SOME ASPECTS OF MASS MEDIA
CITATION OF POSTS OF OFFICIAL PERSONS
IN SOCIAL NETWORKS**

Термін «мем» найбільш відомий як позначення певного візуально-текстового переважно розважального контенту, зразок сучасного фольклору. Мемі у цьому тлумаченні можуть і слугують елементом пропаганди, але не самостійною «зброєю». Втім найнебезпечніший їхній вплив – формування толерантності до зображуваного – ми завжди недооцінюємо. Наприклад, коли мова йде про поширення мови ворожнечі публічними особами. Недостатня уважність редакцій або цілеспрямована політика засобів масової інформації призводять не лише до ширшої ретрансляції нетолерантних висловів, але й до їх легітимізації.

Мета статті – показати, як політики використовують соціальні мережі у власних інтересах і до яких наслідків може призводити їх діяльність.

Методологія. У статті проаналізовано деякі приклади, коли впливові особи створювали мемі з ознаками іншуйвання або використовували їх для поширення мови ворожнечі. Публікації у соціальних мережах і мас-медіа надають широкий спектр інформації, яка дозволяє дізнаватися причинно-наслідкові зв'язки рішень і подій, підбивати підсумки та узагальнювати підхід до інтерпретації досліджуваних феноменів.

Наукова новизна. Колишній президент США Дональд Трамп – яскравий приклад політика, який, маючи колосальну аудиторію у соціальних мережах, вдавався до маніпуляцій та викривлення інформації. Дослідники особливо звертають увагу на нетиповість популярності 45-го президента США та його вплив на електорат, але не порівнюють схожі моделі поведінки публічних осіб у соціальних мережах.

Висновки. Аналіз діяльності Трампа та деяких інших політиків, зокрема українських, приводить до наступних висновків: мова ворожнечі існує попри те, помічаємо ми її чи ні. В Україні та інших країнах світу мова ворожнечі присутня у висловлюваннях політиків та громадських діячів, в публікаціях мас-медіа і, звісно, в мемах. Розуміючи та зважуючи потенційні ризики додаткового необережного поширення неперевірної й упередженої інформації, редакції мас-медіа та професійні спілки зможуть розробити поради для журналістів, спираючись на журналістські стандарти й етику.

Ключові слова: мем, політика, мас-медіа, Дональд Трамп, стереотип, мова ворожнечі, соцмережі.

The term “meme” is mostly known as a designation of certain visual and textual entertainment content, a kind of modern folklore. In this meaning, the memes can and do serve as an element of propaganda, but not an independent “weapon”. However, we always underestimate their most dangerous influence, which is the creation of tolerance for what is depicted. For example, if we are talking about spreading hate speech by public persons. The lack of attention of editorial offices or the purposeful policy of mass media leads not only to the broader translation of intolerant expressions but also to their legitimization.

The purpose of the article is to show how politicians use social media for their own purposes and what are the consequences of these activities.

Methodology. Some examples are analyzed in the article when the influencers created memes with signs of alienation or used them to spread hate speech. Social media and mass media publications provide a wide range of information that allows readers to know the cause and effect relationship of the decisions and events, come to conclusions and generalize an approach to the interpretation of studied phenomena.

Scientific novelty. Former US President Donald Trump is a vivid example of a politician who, having a huge audience on social networks, resorted to manipulation and distortion of information. Researchers in particular pay attention to the atypical popularity of the 45th USA President and his influence on the electorate, but do not compare similar behavior patterns of public persons in social networks.

Conclusion. *An analysis of Trump's activities as well as some other politicians, in particular, Ukrainian ones, leads to the following conclusion: hate speech exists whether we notice it or not. In Ukraine and other countries, hate speech is present in the statements of politicians and public persons, in publications of mass media, and of course in memes. By understanding and weighing the potential risks of further careless dissemination of unverified and biased information, media editors and professional unions can develop advice for journalists based on journalistic standards and ethics.*

Key words: *meme, politics, mass media, Donald Trump, stereotype, hate speech, social networks.*

Постановка проблеми. За словами очільника Освітнього центра з прав людини у Львові Володимира Беглова, існує 11 офіційних визначень терміна «мова ворожнечі» (мова ненависті, hate speech). Найчастіше використовують таке: «Мовою ворожнечі вважаються усі форми самовираження, які включають поширення, підбурення, сприяння або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму чи інших видів ненависті на ґрунті нетерпимості» [2].

Вочевидь, це визначення повсюджується і на самовираження у соціальних мережах. Отже, коли ми бачимо, що чиясь публікація побудована на тому, що хтось дарма відрізняється за ознаками, яких змінити не може (зріст, колір очей чи шкіри, сексуальна орієнтація, інвалідність тощо) або не мусить (політичні переконання, наприклад), то це і є приклад hate speech.

Один з засобів такого іншування (othering) – знелюднення. Нагадаємо, як на початку Революції гідності до людей, що вийшли на Майдан обстоювати європейський вибір України опоненти називали «майдауни», до поборників протилежних «цінностей» прикипіло «ватники», до носіїв георгіївських стрічок – «колоради» тощо [6]. Це і є знелюднення, позбавлення людських рис. Виникає воно шляхом стереотипізації: певна характеристика завдяки численним повторенням перетворюється на шаблон (стереотип).

Навіть зараз, вісім років потому, вказані прізвиська, хоч і не дуже популярні, але досі не потребують додаткового пояснення. Тобто є, власне, мовними мемами.

Використання мови ворожнечі спонукає до відповідних думок, а згодом, можливо, і дій того, хто цю мову сприймає. Саме тому офіційним особам і засобам масової інформації (мас-медіа) надзвичайно важливо дотримуватися принципів толерантності та використовувати зважені формулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Американський журналіст і дослідник суспільної думки Волтер Ліппман ще 1922 року вказував, що люди приймають нові явища через стереотипи своєї культури, не власний досвід, а суспільний – шаблони позичаються у мистецтві, моральних кодексах, соціальній філософії, політичній агітації тощо [7].

«Нам розповідають про світ до того, як ми його бачимо. Ми отримуємо уявлення про більшість речей до того, як безпосередньо стикаємося з ними. І якщо отримана нами освіта не допомагає чітко усвідомити існування цих упереджень, то саме вони керують процесом сприйняття. Вони маркують об'єкти або як знайомі, або як дивні і незвичайні, посилюючи відмінність за цим параметром: трохи знайоме подається як дуже близьке, а трохи дивне – як абсолютно чуже», – пояснює журналіст.

Водночас Ліппман підкреслює захисну функцію стереотипів, а також вказує, що будь-яка їх зміна сприймається як атака на основи світобудови. Отже, не варто картати себе за «життя за стереотипами», слід працювати над собою, щоб не було потрібно захищатися за допомогою стереотипів.

«Вони являють собою упорядковану, більш-менш несуперечливу картину світу. У ній зручно розмістилися наші звички, смаки, здібності, задоволення і надії. Стереотипна картина світу може бути неповною, але це картина можливого світу, до якого ми пристосувалися. У цьому світі люди і предмети займають призначені їм місця і діють очікуваним чином. Ми відчуваємо себе в цьому світі як вдома. Ми вписані в нього. Ми його складова частина», – зауважує Ліппман.

Сучасні українські дослідники надають схожі інтерпретації феномену стереотипів, але також поширюють дослідження на певні сфери життя людини. Наприклад,

Власне, стереотипи – те, що називав серед різновидів мемів автор терміну британський біолог Річард Докінз. У 1976 році у книзі «Егоїстичний ген» він припустив існування у сфері культури одиниці зберігання і передачі інформації, подібної до біологічного гена [11].

Хоча «послідовники» розвили припущення до цілої псевдонауки, все ж варто пам'ятати, що культура (література, театр, повсякдення, спорт, новини тощо) занадто специфічна, щоб виокремити універсальну «елементарну одиницю спадковості речовини», частину якоїсь «культурної сполуки» або «культурної ДНК», «що визначає появу і розвиток якоїсь ознаки» [22, р. 233]. Простіше кажучи: якщо якийсь витвір мистецтва або ідея викликає захоплення у вас і ваших друзів, то ваші батьки або

діти можуть просто не знати про їх існування. Бо кожен з нас живе у власному культурному оточенні, у певній «інформаційній бульбашці». Вони до певної міри перетинаються, але говорити про тотожність неможливо. Друзі можуть разом захопитись «найправильнішою ідеологією», але один «відвалиться», коли виявиться, що «головний ідеолог» не любить яблук (як можна не любити яблук?), інший з'ясує, що той не має достатньої кваліфікації, третій вважатиме за краще ходити у суботу на петанк, а не на щотижневе обговорення порядку денного... Отже, як показує історія, щоб всіх нас утримати під впливом, недостатньо «найправильнішого вчення» та харизматичного лідера – доведеться вмикати пропаганду та репресивну машину.

Нині термін «мем» найбільш відомий як позначення певного візуально-текстового переважно розважального контенту. Меми у цьому тлумаченні можуть і слугують елементом пропаганди, але не самостійною «зброєю». Найнебезпечніший вплив цих «веселих картинок» – вони формують толерантність до зображуваного – ми завжди недооцінюємо. Це не є оригінальною властивістю. Сучасна наука переконує: толерантність формується до будь-якого контенту (найлегше – візуального), який людина споживає постійно [21, 26, 15]. Але гумор (і розваги взагалі) сприяє процесу засвоєння, бо інформація «несерйозна», жартівлива [25]. Тут варто нагадати перше словникове значення слова гумор [3]: «добррозичливо-глузливе ставлення до чогонебудь, спрямоване на викриття недоліків». Річ у тому, що нелегке повсякдення примушує забувати про доброзичливість і толерантність, переходити до іронії (глузування) та сарказму (глум).

Визначним майданчиком для поширення стереотипів є соціальні мережі, зокрема твітер. Деякі акаунти мають мільйонну аудиторію, а отже кожна висловлена думка потенційно має визначний вплив і реальні наслідки.

Мета статті – показати, як політики та посадовці на угоду власному характеру та прагненням використовують соціальні мережі, а також навести приклади, до чого може призвести така активність. Розуміючи та зважуючи потенційні ризики додаткового необережного поширення неперевіреної й упередженої інформації, редакції мас-медіа та професійні спілки зможуть розробити поради для журналістів, відштовхуючись від журналістських стандартів та етики.

Основний матеріал дослідження. Американська газета The New York Times з 2016 року збирала імена людей, назви закладів та орга-

нізацій, яких 45-й президент США, республіканець Дональд Трамп образив у твітері [1]. Скандальний політик вичитував конкурентів, посадовців і мас-медіа. Вказане видання політик називав «дуже огидним», «занепадаючим», «газетою, яка пише лише неправдиве лайно». Також у списку Politico, Wall Street Journal, USA Today, Vanity Fair, The Washington Post, The Weekly Standard тощо.

Скандальний політик у своїх дописах генерував меми. Серед найвідоміших прикладів – «fake news» [10] – добре демонструє його ставлення до американських мас-медіа. Трамп транслював велику кількість стереотипів (за визначенням Ліппмана). Від початку він спекулював на побоюваннях і переживаннях потенційного електорату, підкуповуючи прямою та безпосередньою, живою реакцією на критиків і симпатиків, а також підтримкою теорій змов [17].

Такий підхід до комунікації вплинув на появу та розвиток, наприклад, руху QAnon, що базується на теорії змови, центральним позитивним героєм якої є Трамп. Апологети QAnon переконані: світом керує таємна організація прихильників Сатани, які тисячами викрадають дітей, знущаються та ритуально вбивають їх. До організації входить багато знаменитостей, зокрема Папа Римський Франциск, а також представники Демократичної партії США. Дональда Трампа нібито завербувало керівництво збройних сил для участі в президентських виборах у 2016 році. З цього часу політик невтомно намагається перемогти «сатаністську організацію» [16].

Обліковий запис 45-го президента США у твітері мав понад 88 мільйонів підписників. Багатьом імпонував зухвалий медійний образ політика, але його дописи суперечили правилам соціальних мереж, а тому відповідно маркувалися або видалялися. Справедливі рішення медійних компаній викликали незадоволення прибічників Трампа та чутки про навмисну цензуру. Разом з цим, своїми висловлюваннями 45-й президент США обвалював фондову біржу, підіймав ціни на нафту, збільшував та зменшував статки підприємців [14].

Під час президентських виборів 2020 року політик, ледь побачивши на початку листопада перші результати голосування, проголосив себе переможцем. Цей меседж підхопили та популяризували кілька «правильних» засобів масової інформації. З часом дані змінювалися кардинально, і Трамп почав стверджувати, що вибори в республіканців вкрали. В останні тижні на посаді він записував відеозвернення, де висловлювався значно стриманіше. Контраст підсилював у прибічників

45-го президента тяжіння до інтерпретації подій, висвітленій у твіттер-акаунті.

Американські аналітики обрахували, що головний медіаресурс Республіканської партії Fox News та периферійні Newsmax, One America News Network і Blaze TV допомогли роздратувати прихильників Трампа [19]. Fox News є найпопулярнішим телеканалом США, вечірній випуск новин дивляться понад 3 мільйони глядачів [24]. Втім варто зауважити, що всього на президентських виборах 2020 року проголосували понад 150 мільйонів американців.

На усіх доступних медіамайданчиках Трамп товкмачив, що результати виборів президента США підтасовані на користь Джозефа Байдена та закликав американців обстоювати свої голоси. В результаті на самому початку 2021 року тисячі людей зібралися у столиці Сполучених Штатів Америки. «Вашингтон наповнений людьми, які не хочуть бачити перемогу на виборах, вкрадену осміливими лівими радикальними демократами. Досить нашій країні, більше не терпітимемо! Ми чуємо вас (і любимо) з Овального кабінету. ЗРОБИМО АМЕРИКУ ВЕЛИКОЮ ЗНОВУ!» [18], – твітів республіканець 5 січня та закликав зібратися на мітинг. (Далі по тексту твіти цитуються по цьому ж джерелу.) Наступного дня політик вийшов до людей і, можна сказати, повторив свої основні заяви попередніх місяців. Після чого багатотисячний натовп рушив до Капітолія.

Чи можна вказану промову перед натовпом розцінити як заклик до заворушень – питання певною мірою відкрите, хоча саме за це 45-й президент США заробив другий імпичмент і довічне блокування у твіттері. Але в той час, коли представники двох палат парламенту США зібралися на спільну сесію задля затвердження перемоги Байдена, до будівлі увірвалися прибічники Трампа.

«Будь ласка, підтримайте нашу поліцію та правоохоронців. Вони справді на боці нашої країни. Залишайтеся мирними», – написав Трамп у твіттері після звістки про вчинок мітингувальників, але не закликав розходитись. «Саме у такий “делікатний” спосіб президент регулярно реагував на проступки своїх прихильників – чи то жорстоке поводження з демонстрантами на його мітингах, чи заява про «прекрасних людей з обох боків» після сутичок на акції білих супремасистів у Шарлотсвіллі, чи його заклик “відступити і бути готовими” до ультраправої групи “Гордих хлопців” під час перших дебатів з Байденем» [4].

В результаті заворушень загинуло п'ятеро осіб і з'явилися численні меми. Американці

іронізували над слабкою охороною будівлі Конгресу, мародерством і поведінкою прибічників Трампа. Яскравим образом став Джейк Анджелі (Jake Angeli, Q Shaman, Viking Man) – представник ультраправого руху Q Anon та прихильник Дональда Трампа, який під час штурму Капітолія був в образі вікінга [23].

«Те, що відбувається – доказ священної та переконливої перемоги на виборах, яку так безцеремонно й жорстоко відбирають у великих патріотів, з якими так довго погано та несправедливо поводитися. Ідьте додому з любов'ю та в мирі. Запам'ятайте цей день назавжди!», – твітів республіканець, хоча в Капітолії все ще залишались бунтівники.

Всюди по світу мас-медіа висвітлювали трагічні події на Капітолійському пагорбі, проникли на шпальти видань і меми. Наприклад, Q Shaman – на сайт української редакції німецького суспільного мовника Deutsche Welle: «Штурм Капітолія у Вашингтоні, у результаті якого прибічники Трампа увірвалися в будівлю Конгресу США, нагадав карикатуристові Сергію Йолкіну події з російської історії» [5]. Художник зобразив ситуацію, коли Джейк Анджелі, ніби солдат у Зимовому палаці у Санкт-Петербурзі під час Жовтневого перевороту 1917 року, зустрічається з Володимиром Леніним та просить в нього кип'яточку.

Після подій у Капітолії особисті акаунти Дональда Трампа заблокували у фейсбуці, інстаграмі, твіттері, снапчати, ютубі та твічі. Тоді політик запустив окремий сайт для спілкування з прихильниками та почав вести блог під назвою «З робочого столу Дональда Трампа» («From the Desk of Donald J. Trump»). Однак за місяць ресурс було видалено без пояснення причин. У лютому 2022 року Трамп запустив анонсовану раніше «Правдиву соцмережу» (Truth Social), яка наразі доступна лише для користувачів із США.

Описана ситуація примушує замислитись, де та межа, коли за жартом стоїть загроза, і як поводитися медійникам, стикаючись з образливим контентом на сторінках офіційних осіб. Згаданий вище матеріал Deutsche Welle натякає на одну з популярних медійних тем часів президентства Трампа – його зв'язки з Російською Федерацією. «Спецпрокурор США з питань Росії Роберт Мюллер протягом майже двох років розслідував ймовірну змову між Кремлем і передвиборчим штабом Трампа з метою не допустити перемоги на президентських виборах 2016 року кандидатки від Демократичної партії Гіларі Клінтон. Мюллер прийшов до висновку, що російська сторона дійсно намагалася вплинути на вибори,

а також виклав факти, які доводять прямі контакти членів команди Трампа з російськими чиновниками і юристами. Однак Мюллер не знайшов явних доказів змови між членами команди Трампа і Москвою» [12]. Трамп встиг до кінця своєї каденції помилювати своїх поплічників, засуджених за матеріалами розслідування Мюллера.

Не варто вважати, що Дональд Трамп – настільки контроверсійна персона, що годі рівнятися на нього. Подібні випадки можна знайти навіть в українському політикумі. На щастя, нищівний ефект дійсно непорівнянно менший.

Наприкінці листопада 2020 року міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба у твіттері відреагував впізнаваною картинкою із фантастичного телесеріалу «Зоряний шлях. Наступне покоління» – мемом «Facepalm» [20] – на новинну замітку про те, що колишній, але непримиренний з цим президент Білорусі Олександр Лукашенко звинуватив спецслужби США у розхитуванні планети з центрів, розташованих під Києвом.

9 серпня 2020 року у Білорусі проходили президентські вибори. За результатами перших офіційних екзитполів, незмінний від 1994 року керівник Олександр Лукашенко набрав майже 80% голосів, а представниця об'єднаної опозиції Світлана Тихановська – менше ніж 7%. «У Мінську й інших містах Білорусі люди вийшли на вулиці, висловлюючи недовіру цим результатам; ОМОН і внутрішні війська почали розганяти протестувальників водометами, слезозогінним газом і світлошумовими гранатами, а також, за повідомленнями правозахисників, стріляли гумовими кулями і навіть із вогнепальної зброї; за різними даними, силовики затримали тисячі людей; затриманих били, утримували у нелюдських умовах, не надавали медичної допомоги; опозиційна кандидатка Світлана Тихановська була змушена виїхати до Литви» [8]. Послідовна жорстока розправа поступово знизилася активність учасників протестів, але рух не вщух до сьогодні. Багато країн запровадили санкції проти Лукашенка й оточення, причетного до ймовірної фальсифікації виборів і придушення масових акцій. «Узурпатор» неодноразово заявляв, що мітинги опозиції координують з-за кордону, у тому числі з України та США, а європейці їм ніби то підігрують.

Менше з тим, фактично на офіційному акаунті очільника зовнішньополітичного відомства однієї країни, який має щонайменше 1 мільйон підписувачів, з'явилася жартівлива реакція на заяву голови іншої держави. Багато українських мас-медіа використали

твіт як інформпривід, з'явилася відповідна новина і на пропагандистському державному ресурсі РФ «РИА Новости».

Дипломатичного скандалу не вийшло, зокрема через те, що стосунки між Україною та Білоруссю були призупинені через політичну кризу в останній. Україна офіційно не визнала переобрання Лукашенка президентом і чекає, коли до влади прийде обране народом керівництво [13]. Іншої реакції США й України на популяризовану Лукашенко теорію змови також не було. Вочевидь, її не сприйняли серйозною загрозою.

Якщо не заглиблюватися в контекст, виходить, що офіційна особа з допомогою мема публічно принизила іншу офіційну особу, надавши змогу користувачам ретвітити та додавати образливі коментарі.

Дмитро Кулеба нечасто дозволяє собі подібне, але не одноразово. Так, 18 лютого 2021 року пресекретар президента Російської Федерації Дмитро Песков заявив на зустрічі з журналістами, що Україна – недружня Росії держава, яка що перетворилася на «проект західних країн». Міністр закордонних справ України відповів у твіттері, оприлюднивши популярну картинку з коміксу World's Finest, на якій Бетмен дає ляпас Робіну. «Україна – це проект західних кра...», – заявляє Робін, але не встигає вимовити слово, отримавши ляпас від Бетмена, який супроводжує дію фразою: «Це тобі від австрійського генштабу».

Зображуване, крім слів Пескова, обігрує відому конспірологічну теорію, згідно з якою Україну та українців нібито вигадали в австрійському генштабі перед Першою світовою війною. Мета заходу – послабити Російську імперію.

Видання «Ділова столиця» використало твіт Кулеби як джерело інформації для своєї стрічки. Іншої офіційної реакції не було, адже російський політикум давно не приховує конспірологічне й агресивне ставлення до інших країн. Так само будь-яка офіційна реакція керівництвом РФ зазвичай ігнорується.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Мова ворожнечі існує. Навіть якщо хтось цього не помічає чи не визнає – це не впливає на факт її існування. В Україні, як і в інших країнах, мова ворожнечі присутня в висловлюваннях політиків і громадських діячів, в публікаціях мас-медіа і, звісно, в мемах.

У статті проаналізовано деякі приклади, коли впливові особи призводили до появи мемів з ознаками іншування або використовували їх, таким чином спонукаючи поширення мови ворожнечі. Статтею 28 Закону України «Про інформацію» (Неприпустимість зло-

вживання правом на інформацію) [9] передбачена відповідальність за пропаганду насильства, жорстокості, міжетнічної, расової та релігійної ворожнечі. Водночас стаття 30 вказує, що «ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень», якими є і сатира.

Від 24 лютого 2022 року гумористичні пріоритети України трансформувалися. Причина цьому наочна – повномасштабний військовий напад Російської Федерації. Вочевидь потребує окремого дослідження роль мови ненависті у заявах публічних осіб і мемах воєнного часу.

Література:

1. New York Times опублікувала повний список людей, яких Дональд Трамп образив у Twitter. (2016) *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/presa-u-sviti/post/17705/2016-10-26-new-york-times-opublikovala-povnuu-spysook-lyudey-uakykh-donald-tramp-obrazyv-u-twitter/>
2. Беглов В. (2019) Від цього псуються зуби. *Medialab*. URL: <https://medialab.online/news/vorozhnecha2/>
3. Гумор. *Словник української мови online*. URL: <https://services.ulif.org.ua/exp/Entry/index?wordid=20587&page=694>
4. Зукер Е. (2021) Штурм Капітолія. Що цей смертельний день означає для Трампа? *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55571672>
5. Йолкін С. (2021) Штурм Конгресу США – чи є там російський слід? *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/ochyma-karykaturysta-shturm-konhresu-ssha-chy-ye-tam-rosiiskyi-slid/a-56161110>
6. Іванченко Т. (2018) Фабрика ненависті. *Детектор медіа*. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/20902/2018-04-03-fabryka-nenavysti/>
7. Липшман У. (2004) Стереотипи. *Общественное мнение*. Москва. URL: <https://psyfactor.org/hist/lippman-stereotype.htm>
8. Півроку протестів у Білорусі в Живому блозі. (2020) *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bilorus-elections-2020-live-blog/30773866.html>
9. Про інформацію. Закон України. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
10. Старкова Г. (2022) «Мемна персона» та боротьба з її впливом: історія Дональда Трампа. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку. Міжнародна науково-практична конференція*. Одеса. С. 151–154. URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/3864/1/fcenter.org.ua_%D1%8F%D0%B%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C_2022.pdf
11. Старкова Г. (2018) Сучасний фольклор і медіаграмотність: точки дотику. *Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»*. Київ. С. 41–53.
12. Фомина Є., Думанська М. (2020) Трамп помилював засуджених у справі про втручання РФ. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/tramp-pomyluvav-zasudzhenykh-u-spravi-pro-ymovirne-vtruchannia-uf-vyubory-ssha/a-56042888>
13. Червоненко В. (2020) Україна не визнала Лукашенка. Що це значить. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54279480>
14. Alloway T. (2019) JPMorgan Creates ‘Volfefe’ Index to Track Trump Tweet Impact. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-09-09/jpmorgan-creates-volfefe-index-to-track-trump-tweet-impact>
15. Ballejo F., Plaza P., Lambertucci S. (2021) Framing of visual content shown on popular social media can affect viewers’ attitudes to threatened species. In Review. DOI: 10.21203/rs.3.rs-267841/v1
16. Bracewell L. (2021) Gender, Populism, and the QAnon Conspiracy Movement. *Front Sociol*. DOI: 10.3389/fsoc.2020.615727
17. DiMaggio A. R. (2022) Conspiracy Theories and the Manufacture of Dissent: QAnon, the ‘Big Lie’, Covid-19, and the Rise of Rightwing Propaganda. *Critical Sociology*. № 48(6). Pp. 1025–1048. DOI: 10.1177/08969205211073669
18. Donald J. Trump. 45th President of the United States: 2017–2021. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/people/president/donald-j-trump>
19. Don’t blame Fox News for the attack on the Capitol. (2021) *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/dont-blame-fox-news-for-the-attack-on-the-capitol-154047>
20. Facepalm. Know Your Meme. URL: <https://knowyourmeme.com/memes/facepalm>
21. Famulari U. (2020) Framing the Trump Administration’s “Zero Tolerance” Policy: A Quantitative Content Analysis of News Stories and Visuals in US News Websites, *Journalism Studies*. DOI: 10.1080/1461670X.2020.1832141
22. Information wars in the post-Soviet media: infodemic and means of its neutralizing. (2021) I. Ivanova et al. *Revista San Gregorio*. № 44. Pp. 228–240
23. Jake Angeli / Q Shaman. Know Your Meme. URL: <https://knowyourmeme.com/memes/people/jake-angeli-q-shaman>.
24. Johnson T. (2022) Fox News Tops May Cable News Ratings As ‘The Five’ Ranks No. 1 In Total Viewers. *Deadline*. URL: <https://deadline.com/2022/06/fox-news-ratings-may-1235036975/>

25. Neuendorf K., Skalski P., Jeffres L., Atkin D. (2014) Senses of humor, media use, and opinions about the treatment of marginalized groups. *International Journal of Intercultural Relations*. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2014.06.005
26. Rafiee A., Spooren W., Sanders J. (2021) Framing similar issues differently: a cross-cultural discourse analysis of news images. *Social Semiotics*. DOI: 10.1080/10350330.2021.1900719

References:

1. New York Times opublikovala povnyj spy` sok lyudej, yaky` x Donal` d Tramp obrazy` v u Twitter (2016) [The New York Times has published a complete list of people Donald Trump has insulted on Twitter]. *Detektor media – Detector media*. URL: <https://ms.detektor.media/presa-u-sviti/post/17705/2016-10-26-new-york-times-opublikovala-povnyy-spysok-lyudey-yakykh-donald-tramp-obrazyv-u-twitter/>
2. Beglov V. (2019) Vid cz` ogo psuyut` sya zuby. [This causes tooth decay] *Medialab*. URL: <https://medialab.online/news/vorozhnecha2/>
3. Gumor. [Humor] Clovny` k ukrayins` koyi movy` online – Dictionary of the Ukrainian language online. URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=20587&page=694>
4. Zurcher A. (2021) Shturm Kapitoliya. Shho cej smertel` ny` j den` oznachaye dlya Trampa? [Capitol riot: What does a deadly day mean for Trump's legacy?] *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55571672>
5. Yolkin S. (2021) Shturm Kongresu SShA – chy` ye tam rosijs` ky` j slid? [Assault on the US Congress – is there a Russian trace?] *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/ochyma-karykatyrysta-shturm-kongresu-ssha-chy-ye-tam-rosijskiy-slid/a-56161110>
6. Ivanchenko T. (2018) Fabry` ka nenavy` sti. [Factory of hatred] *Detektor media – Detector media*. URL: <https://ms.detektor.media/mediaanalitika/post/20902/2018-04-03-fabryka-nenavysti/>
7. Lippmann W. (2004) Ly` pman U. (2004) Stereoty` py. [Stereotypes]. *Obshhestvennoe mneny` e – Public opinion*. URL: <https://psyfactor.org/hist/lippman-stereotype.htm>
8. Piv roku protestiv u Bilorusi v Zhy` vomu blozi. (2020) [Half a year of protests in Belarus in Live Blog] *Radio Svoboda – Radio Liberty*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bilorus-elections-2020-live-blog/30773866.html>
9. Pro informaciyu. Zakon Ukrayiny`. [About information. Law of Ukraine.] *Verkhovna Rada Ukrayiny`. Zakonodavstvo Ukrayiny` – Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
10. Starkova H. (2022) «Memna persona» ta borot` ba z yiyi vply` vom: istoriya Donal` da Trampa. [The «meme person» and the fight against its influence: the story of Donald Trump]. *Filologichni nauky` : suchasni tendenciyi ta faktory` rozvy`tku. Mizhnarodna naukovo-prakty` chna konferenciya – Philological sciences: modern trends and development factors. International scientific and practical conference*. Pp. 151–154. URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/3864/1/fcenter.org.ua_%D1%8F%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C_2022.pdf
11. Starkova H. (2018) Suchasny` j fol` klor i mediagramotnist` : tochky` doty` ku. [Modern folklore and media literacy: points of contact]. *Zbirny` k statej Shostoyi mizhnarodnoyi naukovo-metody` chnoyi konferenciyi «Prakty` chna mediagramotnist` : mizhnarodny` j dosvid ta ukrayins` ki perspekty` vy» – Collection of articles of the Sixth International Scientific and Methodological Conference «Practical Media Literacy: International Experience and Ukrainian Perspectives»*. Pp. 41–53
12. Fomina E., Dumanska M. (2020) Tramp pomy` luvav zasudzheny` x u spravi pro vtruchannya RF. [Trump pardoned those convicted in the case of Russian interference]. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/tramp-pomyluvav-zasudzhenykh-u-spravi-pro-ymovirne-vtruchannia-rf-u-vybory-ssha/a-56042888>
13. Chervonenko V. (2020) Ukrayina ne vy` znala Lukashenka. Shho ce znachy` t`. [Ukraine did not recognize Lukashenka. What it means]. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54279480>
14. Alloway T. (2019) JPMorgan Creates ‘Volfefe’ Index to Track Trump Tweet Impact. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-09-09/jpmorgan-creates-volfefe-index-to-track-trump-tweet-impact>
15. Ballejo F., Plaza P., Lambertucci S. (2021) Framing of visual content shown on popular social media can affect viewers' attitudes to threatened species. *In Review*. DOI: 10.21203/rs.3.rs-267841/v1
16. Bracewell L. (2021) Gender, Populism, and the QAnon Conspiracy Movement. *Front Sociol*. DOI: 10.3389/fsoc.2020.615727
17. DiMaggio A. R. (2022) Conspiracy Theories and the Manufacture of Dissent: QAnon, the ‘Big Lie’, Covid-19, and the Rise of Rightwing Propaganda. *Critical Sociology*. № 48(6). Pp. 1025–1048. DOI: 10.1177/08969205211073669
18. Donald J. Trump. 45th President of the United States: 2017–2021. The American Presidency Project. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/people/president/donald-j-trump>
19. Don't blame Fox News for the attack on the Capitol. (2021) *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/dont-blame-fox-news-for-the-attack-on-the-capitol-154047>
20. Facepalm. Know Your Meme. URL: <https://knowyourmeme.com/memes/facepalm>
21. Famulari U. (2020) Framing the Trump Administration's “Zero Tolerance” Policy: A Quantitative Content Analysis of News Stories and Visuals in US News Websites, *Journalism Studies*. DOI: 10.1080/1461670X.2020.1832141

22. Information wars in the post-Soviet media: infodemic and means of its neutralizing. (2021) I. Ivanova et al. *Revista San Gregorio*. № 44. Pp. 228–240.
23. Jake Angeli / Q Shaman. *Know Your Meme*. URL: <https://knowyourmeme.com/memes/people/jake-angeli-q-shaman>
24. Johnson T. (2022) Fox News Tops May Cable News Ratings As ‘The Five’ Ranks No. 1 In Total Viewers. *Deadline*. URL: <https://deadline.com/2022/06/fox-news-ratings-may-1235036975/>
25. Neuendorf K., Skalski P., Jeffres L., Atkin D. (2014) Senses of humor, media use, and opinions about the treatment of marginalized groups. *International Journal of Intercultural Relations*. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2014.06.005
26. Rafiee A., Spooren W., Sanders J. (2021) Framing similar issues differently: a cross-cultural discourse analysis of news images. *Social Semiotics*. DOI: 10.1080/10350330.2021.1900719

Наукове видання

**НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ФІЛОЛОГІЯ**

Випуск 2, 2022

Засновано 2001 року
Видання виходить 6 разів на рік

Коректор *В. В. Ізак*
Комп'ютерне верстання *А. О. Марєєва*

Підписано до друку 08.12.2022 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 5,12.
Наклад 100 прим. Замовлення № 1122/475.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.